

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: Fremtidens Danmark : Socialdemokratiets økonomiske Politik

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: [1945]

Emne:Partiprogram, partiprogrammer, program

Opstilling: DA-småtryk. Politik 4

Relateret:

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

Fremtidens Danmark

Socialdemokratiets økonomiske Politik

Trykt i Social-Demokratens Trykkeri.

Indstilling til Socialdemokratiets Kongres.

DETTE Program, der hermed forelægges Kongressen, er Resultatet af et Udvalgsarbejde, der blev paabegyndt den 24. Novbr. 1944 og afsluttet den 28. Juli 1945. Det omfatter Socialdemokratiets Planer for den økonomiske Efterkrigspolitik paa alle Omraader undtagen Landbrug og Fiskeri, der er blevet behandlet i særlige Udvalg.

Udvalget har været sammensat paa følgende Maade:

Fra socialdemokratisk Forbund:

<i>Alsing Andersen</i>	<i>Hedtoft-Hansen</i>
<i>Vilhelm Buhl</i>	<i>Ib Kolbjørn</i>

Fra den socialdemokratiske Rigsdagsgruppe:

<i>Holger Eriksen</i>	<i>H. C. Hansen</i>
<i>Hartvig Frisch</i>	<i>Johs. Kjærboel</i>

Fra De samvirkende Fagforbund:

<i>P. Andersen</i>	<i>Einar Nielsen</i>
<i>Ingvard Dahl</i>	<i>Th. Pedersen</i>
<i>Eiler Jensen</i>	

Fra det kooperative Fællesforbund:

<i>Fr. Dalgaard</i>	<i>Peder Nørgaard</i>
<i>V. Johansen</i>	<i>Thor Pedersen</i>
<i>Taj Nielsen</i>	

Medlemmer iøvrigt:

<i>K. Bording</i>	<i>Holger Koed</i>
<i>Aage Christensen</i>	<i>Frode Kristensen</i>
<i>Ludvig Christensen</i>	<i>Hans Rasmussen (D.S.M.F.)</i>
<i>Peder Christensen</i>	<i>Stecher-Christensen. (†)</i>
<i>Ernst Christiansen</i>	<i>K. K. Steincke</i>
<i>Viggo Eigtved</i>	<i>H. P. Sørensen</i>
<i>Hj. Gammelgaard</i>	<i>Unmack Larsen</i>
<i>Victor Gram</i>	<i>Chr. Vejre</i>

Alsing Andersen har været Udvalgets Formand, *J. O. Krag* dets Generalsekretær. En Række yngre Nationaløkonomer har bistaaet som Sekretærer ved de nedsatte Underudvalg.

Indhold.

	Side
I. <i>Indledning</i>	7
Hvilke Maal stiller vi op	10
Hvilke Midler vil vi anvende	11
Kampen mod Kriserne	12
II. <i>Økonomisk Demokrati og Effektivitet</i>	14
Nye Organer, der skal bringe Orden og Plan i Nationens Økonomi ..	15
Bedriftsraadene	15
Sektionsraadene	16
Det samfundøkonomiske Raad	16
Administrative Reforme	17
III. <i>Udenrigshandelen og Samfundet</i>	19
Valutacentralen	20
Et nyt System	21
Friere Konkurrence	22
Fællesindkøb	22
Statsovertagelse af Importen af visse Varer	24
Eksporten maa fremmes	25
IV. <i>Højfinans under Folkestyrets Kontrol</i>	26
Bankerne	26
Forsikringsvæsenet	28
V. <i>Ulykkes- og Sygeforsikringen</i>	30
Socialisering af den lovpålagte Ulykkesforsikring	30
Sygeforsikringen	30
VI. <i>Flere Boliger, bedre Boliger, billigere Boliger</i>	32
Statens Bygge- og Boligraad	32
Hvor meget skal der bygges	32
Planlægningen af Bebyggelsen	33
Byggegrundene	33
Monopoler og Karteller i Byggematerialeindustrien	34
Særlig Støtte til Vinterbyggeri	35
Bolig- og Bygningsforskning	35
Hvem skal bygge Boligerne	35
Finansieringen af Boligbyggeriet	36
Kontrollen med Huslejen	37
VII. <i>Danmarks Energiforsyning</i>	38
Elektricitetsværkerne	38
Gasværkerne	39
Tarifpolitikken	40
VIII. <i>Samlet Plan for Trafiken</i>	41
Statens Trafikraad	41
Jernbanerne	41
Bilerne	42
Søfarten og Luftfarten	43
IX. <i>Industrien i Samfundets Tjeneste</i>	44
X. <i>Slutning</i>	48

Et Måneridt er endt.

Danmark er frit,

Snart vil Freden holde sit Indtog Verden over.

Hvorledes bliver denne Fred? Vi *ønsker*, at det maa blive en lykkelig Tid — men vi er ikke sikre paa, at Ønsket opfyldes. Tværtimod ved vi, at store politiske og økonomiske Vanskeligheder truer Fremtiden, maaske *Freden selv*.

Danmark har en bedre Udgangsposition end noget andet europæisk Land, der har været inddraget i Krigen. Intet Folk er materielt kommet saa godt gennem Sværdtiden som vi. Det tyske Angreb paa Europas Frihed er druknet i Blod, og Tysklands Byer er delvis lagt i Ruiner. Men desværre var det ikke alene i Angriberlandet, at Lysene sluktes, Husene knustes og Folket decimeredes. Ogsaa andre Nationer ramtes. Vi derimod har det væsentligste i Behold: Byerne, Transportnettet, Produktionsapparatet, Mændenes og Kvindernes Liv og Førlighed.

Dette giver Danmark alle Betingelser for en god Start. Alligevel er det ikke uden Bekymring, vi retter Blikket og Tankerne fremad. Adskillige Farer truer Verdens Velstand og Lykke, ogsaa Danmarks.

Krige kan vælte Tyranner fra Tronen eller sætte dem paa Tronen; Krige kan ændre Landegrænser, give nogle Folk Frihed og andre Undertrykkelse. Krige kan være imperialistiske Magters Kamp om økonomiske Privilegier — det kan ogsaa være en Række Nationers forenede Kamp om at slaa et Voldssystem til Jorden. Krige knuser Magt, skaber ny Magt, flytter og omfordeler Magten — men *Krigen i sig selv løser ingen Problemer*.

Verden er siden 1939 blevet en nazistisk Trusel kvit, men tilbage staar et økonomisk System, der ikke formaaede at løse Førkrigstidens Problemer. Dette økonomiske System har i samme Grad som Krigen bragt Sved og Taarer over Menneskeheden, naar Kriserne, Nøden og Arbejdsløsheden for Alvor svang Pilsken. Disse tilbagevendende Kriser havde en ikke uvæsentlig Andel i de politiske Rystelser, der igennem Trediverne truiede Demokratierne og Freden for til sidst at føre til Nazismen og Krigen. *Før vi har ændret dette System, har vi ikke rensset ud hverken til Bunds eller til Tops*. Krigen og Krigsøkonomien har røkket alvorligt ved dette System. Nu maa det aldrig vende tilbage. Det

formaaede ikke at løse Førkrigstidens Problemer — og det vil endnu mindre kunne løse Efterkrigstidens. Det vil blive en Kilde til nye Kriser, mere Arbejdsløshed — maaske til nye Nazismer og nye Krige.

Det er ligegyldigt, hvad man kalder dette økonomiske System. Vi Socialdemokrater plejer at kalde det *Privatkapitalismen*. Maaske kunde man i moderne Tid med større Ret kalde det *Monopolkapitalismen*, fordi det domineres af monopolagtige S sammenslutninger (Karteller, Truster, Syndikater, Prisaftaler), der ikke er dannet med det Formaal at forbedre og billiggøre Produktionen, men tværtimod for at skabe større Gevinst til Virksomhedernes Ejere.

Karakteristisk for det nuværende System er:

- de urimelige Uligheder i Indkomst- og Formuefordeling,
- de stadig tilbagevendende Kriser,
- de Skel, der sættes i Befolkningen økonomisk, uddannelsesmæssigt og kulturelt.

Mest iøjnefaldende er Kriserne. Med uregelmæssige Mellemlum bliver Samfundet sygt. Produktionen og Samhandelen gaar tilbage med rivende Fart. Hele Verden bliver fattigere. Fabriker og Miner gaar i Staa eller kører paa delvis Drift. Jord ligger udyrket hen. Prissfald rammer Producenterne med Fattigdom, og Afgrøderne tilintetgøres for at standse Faldet. Alle taber i Indkomst, men værst rammes de smaa i Samfundet. Arbejderne af Arbejdsløshed, Haandværkere, Fiskere, smaa Landbrugere og Industridrivende af Afsætningsvanskeligheder og Prissfald. *Det kapitalistiske Samfunds Fejl rammer ikke Arbejderne alene, men hele den brede Befolkning.*

At disse Kriser i Mellemlumsaarene blev stedse haardere og mere langvarige beror ikke paa nogen Tilfældighed. Teknikens Vækst gav Produktionsevnen et umaadeligt Stød fremad. Specialisering og Arbejdsdeling gjorde Nationer og Verdensdele mere og mere afhængige af hverandre. Men Samfundenes økonomiske Organisation holdt ikke Trit hermed. Produktionsevnen steg hastigere end Afsætningsmulighederne.

En af Hovedaarsagerne hertil er netop at finde i Indkomstuligheden. Befolkningens Indkomst og Forbrug var ikke stor nok til at sikre den enormt voksende Produktions Afsætning. For at hindre Kriserne maa Befolkningens Forbrug bringes i Vejret og holdes fast paa et højt Niveau. *Den brede Befolknings Leveniveau maa sættes i Vejret i mindst samme Takt, som den, hvori Produktionen stiger.*

Gribes der ikke ind fra Samfundets Side, vil der imidlertid ske det modsatte. I Stedet for at sætte Forbruget i Vejret, saa Produktionsmulighederne kan udnyttes fuldt ud, vil Erhvervslivet søge at tilpasse Produktionen til det lave Forbrug. Dette sker gennem Aftaler om Produktionsbegrænsning og Priser, Forhindring af tekniske Fremskridt og Udelukkelse af Konkurrence for at fastholde Profitten. Men denne private Monopolisme maa hindres ved Samfundets Indgreb.

Kriserne og Arbejdsløsheden er Udtryk for et Spild af Værdier, et Sløseri, som det moderne Samfund ikke kan være bekendt, og som den forarmede Efterkrigsverden ikke har Raad til. Den Kritik, som Socialdemokratiet gennem Aartier har rettet mod Kapitalismen, maa nu vinde Tilslutning hos Befolkningens Flertal.

Ogsaa for *Demokratiets Sag* er en Ændring i Systemet vigtig. Det danske Folk er kommet til at elske de demokratiske Friheder som aldrig før. Men rammes store Dele af Befolkningen af de Lidelser, en permanent Arbejdsløshed medfører — og kan Demokratiet ikke løse de sociale Problemer — da maa man være forberedt paa, at haardt ramte Medborgere føler Fristelse til at prøve andre Veje. Men den Situation bør aldrig opstaa. *Demokratierne maa vise, at de ikke alene kan vinde Krige, men at de ogsaa kan skabe social Tryghed.*

Kapitalismens Selvmodsigelse er, at der er Perioder, hvor der er »Overproduktion«, d. v. s. hvor Varerne ikke kan afsættes til Trods for, at der samtidig er store Befolkningslag, der mangler disse Varer, savner Klæder og Sko, Møbler og Husgeraad, rummelige Boliger, vitaminrig Føde o. s. v. Dette maa *fælde Dommen* over Førkrigstidens Økonomi.

Den liberalistiske Kapitalisme var medvirkende til at bane Vejen for Fremskridtet. Nu er Kapitalismen blevet monopolistisk, den er blevet en Lænke for Udviklingen, en Barriere for Vejen fremad:

Men Menneskeheden kan — i sin Stræben mod bedre Tilstande — ikke standse her. Vi maa videre frem. Derfor maa Lænkerne hugges over, Hindringerne knuses.

Der er andre Vanskeligheder i Sigte for det danske Samfund end dem, der affødes af den monopol-kapitalistiske Økonomis Kriser.

Raastoflagrene er tømt og nye Tilførsler usikre.

Det danske Produktionsapparat er nogenlunde uskadt, hvilket er en Lykke for os. Men er det fuldt moderne? Krigen har givet store *tekniske Fremskridt*, som vi ikke kender. *Nye Stoffer* er blevet opfundet, Tekstilvarer af »Nylon«; Biler, Møbler og Huse af pressede Materialer; syntetiske Raastoffer, der kan konkurrere med de naturlige, og meget mere, som vi ikke producerer. De krigsførende Landes Industrier er blevet gennemorganiserede, saa de arbejder med den højest opnaaelige *Effektivitet*. Hos os har en saadan Rationalisering eller Effektivisering ikke været mulig. Tværtimod er alle vore Krigsreguleringer bygget op efter det *konservative Princip*, at Produktion og Handel skal følge de gamle Baner. Enhver Erhvervsvirksomhed, der bestod før Krigen, har kunnet eksistere videre, uanset om den var god eller daarlig.

Dette har intet med Socialisme eller Plansøkonomi at gøre. Det er en Form for Statsregulering, der i Førkrigstiden var nødvendig for at komme Krisen til Livs og sikre Produktionsfremgang og Arbejde til de ledige Hænder. Men nye Tider vil kræve nye Veje. Danmarks Økonomi maa i Effektivitet ikke staa tilbage for Udlandets. Danmark bør i Stedet — trods sin Lidenhed — ligge et Hestehoved foran andre Nationer i Kraft af Befolkningens Dygtighed og Initiativ.

I Øjeblikket er der god Brug for danske Produkter i Udlandet, saavel Landbrugs- som Industrivarer. Men Verdenshandelen er desorganiseret, og det vil tage Tid at faa den genrejst. Det er at forudse, at Afsetningen af danske Produkter vil blive sværere. Og Danmarks Kaar er mere end noget andet Lands afhængige af Udlandet. Vi er derfor klare over, at Overgangsvanskelighederne bliver overordentlig store, og at en ny, stor Arbejdsløshed truer.

Af alle disse Grunde maa der lægges Planer for dansk økonomisk Politik i den Tid, der kommer. Ved de enkeltes Initiativ alene eller ved tilfældige Kompromiser og forhastede, slet forberedte Ordninger genrejses dansk Velstand ikke. Derfor har det danske Socialdemokrati udarbejdet dette Program.

Alle er enige om, at en ny og bedre Verden — et nyt og bedre Danmark — maa bygges op. Men det nye og bedre kommer ikke af sig selv — ikke automatisk. Nogen maa have Vilje til at skabe det — nogen maa have gennemarbejdede Planer om, hvordan det skal gøres.

Socialdemokratiet har baade Viljen og Planerne.

Danmark er blevet fattigere under Krigen.

Det maa genrejses!

Nye Verdenskriser truer.

Deres Virkning paa vort Land maa afbødes!

Produktiviteten i dansk Økonomi sækker agterud.

Erhvervslivet maa effektiviseres!

Det er ikke nok at genvinde, hvad der tabtes under Krig og Besættelse. Vi maa videre frem. *De sociale Problemer maa løses.* Dette kræver en planøkonomisk Samfunds- og Erhvervspolitik. Den Politik vil det danske Socialdemokrati føre.

Hvilke Maal stiller vi op?

De tre Punkter, der rummer Hovedlinjerne i Socialdemokratiets Efterkrigspolitik, er:

1. *Fuld Beskæftigelse.*

Alle arbejdsdygtige danske Borgere skal have Arbejde paa menneskeværdige Vilkaar.

2. *Social Tryghed.*

Naar hele Folket er i Arbejde, bliver Produktionen større.

Der maa sikres en ligelig Fordeling af dette større Samfundsudbytte. Social Utryghed, svigtende Stabilitet i Erhvervslivet, snavsede og

usunde Boliger, Fattigdom, Nød som Følge af Sygdom, Uvidenhed og utilstrækkelig Uddannelse paa Grund af smaa Kaar — er de Onder, der skal bekæmpes.

Reallønnen skal hæves, og de sociale Ydelser højnes.

Ogsaa det lille Landbrug, Haandværkerne og de smaa Næringsdrivende skal have en rimelig Arbejdsfortjeneste. Men uden at arbejde bør ingen have Indtægt.

3. *Effektivitet og Demokrati i Erhvervslivet.*

Fuld Beskæftigelse og social Tryghed er ikke nok. Der maa banes Vej for videre Fremskridt i det økonomiske Liv. Den danske Produktionsevne maa øges og ingen Produktionskræfter være uudnyttede. Produktionen maa effektiviseres. Dette skal naas ved at bringe Plan og Orden i det økonomiske Liv. Samtidig skal Arbejdere, Funktionærer og Forbrugere sikres Medindflydelse paa Produktionens Ledelse. Gennem et industrielt Demokrati skal Kræfter frigøres, som kan virke ikke alene for Arbejdernes og Funktionærernes Interesser, men ogsaa for Produktionens Forbedring.

Alle Kræfter i det danske Folk maa samvirke, for at disse Maal kan naas.

Hvilke Midler vil vi anvende?

Det er blevet sagt, at den moderne Krigsøkonomi i de store Demokratier, der vandt Krigen, viser Eksemplet paa en effektiv og planmæssig Økonomi.

Det er blevet paavist, at store Dele af Befolkningen i Amerikas Forenede Stater og endog Dele af det krigsanstrengte Storbritanniens Folk lever bedre end før Krigen. At Arbejderne har fuld Beskæftigelse og højere Realløn.

Heri ligger der en besk Sandhed. Det er bittert at konstatere, at Forholdene under den nuværende Samfundsorden kan være bedre for de daarligst stillede under Krig end under Fred. At en ulykkelig Krig er nødvendig for at gennemtvinge en fornuftig Organisation af Samfundets Kræfter.

Men vi tror paa, at det kan lade sig gøre under Fredens Vilkaar.

Vi ønsker nemlig ikke et Krigsøkonomiens Danmark. Vi vil alt andet end et totalitært Danmark. Vi vil aldrig Indgrebet for Indgrebets egen Skyld — men kun hvor det er nødvendigt for Nationens Skyld, for at naa de Maal, Nationen har sat sig. Og vi vil altid vælge det Middel, der fører til Maalet med de færreste Indgreb.

Ej heller vil vi et bureaukratisk Danmark. De nødvendige Planer og

Ordninger skal skabes ved et demokratisk Samarbejde mellem alle Erhvervslivets Kræfter og under Rigsdagens aarvaagne Medvirken.

Friheden er vort første Krav. Gennem Tyvernes og Tredivernes politiske Kriser stod Socialdemokratiet altid som Frihedens og Demokratiets faste og aldrig svigtende Forkæmper. I dansk Politik stod vi som en Blok, ingen antidemokratiske eller frihedsfjendtlige Bevægelser formaaede at rokke. Saaledes vil det ogsaa fortsat være.

Den økonomiske Politik, vi agter at føre, kan forenes med Friheden.

Hvad er Frihed?

Ved Frihed forstaar vi det nordiske Frihedsbegreb. Det giver Individet Rettigheder over for Samfundet. De vigtigste af disse Rettigheder er:

Trosfrihed.

Talefrihed.

Frihed til at skrive, læse og undervise.

Frihed for Kunst og Videnskab.

Forsamlingsfrihed og Foreningsfrihed.

Frihed til at kritisere Rigsdag, Regering og Myndigheder.

Frihed til at arbejde for politiske Tanker — nye som gamle (det vil sige Frihed til at danne Opposition).

Frit Valg af Beskæftigelse.

Frit Valg af Forbrug.

Friheden til at danne *private Monopoler* og Friheden til at *udbytte Forbrugerne og Arbejderne* vil derimod gaa tabt. Men det vil ikke svække hverken Demokratiet eller det enkelte Menneskes virkelige Frihed — tværtimod.

Demokratiet giver imidlertid ikke Rettigheder alene. Det giver ogsaa det enkelte Individ Ansvar og Forpligtelser over for Samfundet. Det demokratiske System kan i det lange Løb kun fungere, hvis Medborgerne er sig Medansvaret og Pligterne bevidst.

Kampen mod Kriserne.

En *moderne Konjunkturpolitik* maa føres.

Dette maa ikke mindst præge *Statens Finanspolitik*.

Statens Budget og Finanspolitikken har ikke *alene* Betydning, naar det gælder om at skaffe Staten Penge eller om at paavirke Indkomstfordelingen. Finanspolitikken har ogsaa en fremtrædende Plads blandt Midlerne til at modvirke de heftige Omskiftelser i de økonomiske Konjunkturer og til at fremskaffe fuld Beskæftigelse.

Det er almindelig anerkendt, at Krisernes og Depressionernes haarde Virkning paa Beskæftigelsen fremkommer ved, at Investeringerne og Indkomsterne falder, hvorved ogsaa Forbruget gaar tilbage. Skal en Nedgang i Efterspørgslen efter Arbejdskraft undgaas, maa baade Forbrug og Investeringer holdes oppe. Dette kan Finanspolitikken bidrage til, der ved at det Offentlige ved sine Foranstaltninger *erstatte* det Bortfald

i Produktion og Indkomster, som Nedgangen i privat Foretagsomhed medfører.

Heraf følger, at Kravet om en »sund Finanspolitik« ikke er fuldt tilfredsstillende ved en Finanspolitik, der ser det som sit fornemste Maal, at hvert Aars Statsregnskab skal balancere, saaledes at Statens Gæld ikke øges. Det kan i visse Perioder være nødvendigt at underbalancere Budgettet. *Samtidig* er man dog klar over, at det ogsaa er nødvendigt, at der paa længere Sigt føres en *Budgetbalanceringspolitik, der kan opretholde den Tillid, som er nødvendig for et sundt og foretagsomt Erhvervsliv.*

Dette bliver imidlertid ikke vanskeligt under de Forhold, den aktive Konjunkturpolitik vil skabe. Høj Nationalindkomst og fuld Beskæftigelse betyder gode Indkomster hos Borgerne og vil automatisk formindske Statens Udgifter og forhøje dens Indtægter — helt i Modsætning til de finansielle Vanskeligheder, langvarige Depressioner trods traditionel Sparsommellighed uvægerligt fører til.

I Finanspolitikken maa man derfor stræbe hen imod, at de private Udgifter plus de offentlige Udgifter tilsammen skaber en tilstrækkelig Totalkøbekraft, til at fuld Beskæftigelse kan opnaas.

Herved bliver Statsbudgettet forvandlet til et Samfundsbudget. Menneskene og ikke Pengene er det afgørende.

Renten maa holdes lav.

*Priskontrol*len maa støtte denne Politik med en effektiv Regulering ikke blot af Avancerne, men ogsaa af Omkostningerne. Dette kræver en Udvidelse af Prislovens Bemyndigelser. Beskæftigelsespolitikken maa aldrig føre til Inflation.

Lønpolitik og Prispolitik maa løvrigt altid gaa Haand i Haand. Lønningerne maa altid vurderes i Forhold til Priserne. Det er ikke Lønnens Beløb, der betyder noget, men det, der kan købes for den. *Genoprettelse af Reallønnen* fra før Krigen er dansk Arbejderbevægelses foreløbige Maal. Dette kan naas saavel ved Lønstigning som ved Prisfald.

Arbejdere og Tjenestemænd fik aldrig Kompensation for Varernes Kvalitetsforringelse under Krigen. Fredens Kvalitetsforbedringer kan derfor ikke blive et Argument for Lønsenkning.

Arbejdsfred er en vigtig Forudsætning for, at den demokratiske Plansøkonomi kan lykkes. Dette staar ikke i Modsætning til, at »Loven om Arbejdsforhold« kræves hævet — men det forudsætter:

- at Arbejdere og Funktionærer faar øget Indflydelse paa det økonomiske Liv,
- at alle Arbejdsforhandlinger baseres paa et udtømmende Kendskab til Virksomhedernes Evne til at betale Løn,
- at Arbejdernes Aflønning kommer til at udgøre en voksende Andel af det fælles Samfundsprodukt.

II. Økonomisk Demokrati og Effektivitet.

Ingen kan tro, at Demokratiet vil standse ved det Trin, Udviklingen havde naaet ved Krigens Udbrud.

Det *politiske* Demokrati i Danmark havde paa dette Tidspunkt fundet en Form, der uden at være ideel var brugbar. Væsentlige Krav om Forfatningsreformer staar dog stadig paa Socialdemokratiets Program.

Det er imidlertid paa det *økonomiske* Omraade, at Demokratiets vigtigste Udviklingsmuligheder ligger. Demokratiseringen maa føres til Bunds. Samtidig med at det politiske Demokrati gøres mere fuldkomment, maa et økonomisk Demokrati virkeliggøres.

Økonomisk Demokrati kræver, at Arbejdere og Forbrugere sikres større Indflydelse paa det økonomiske Liv.

Økonomisk Demokrati kræver endvidere, at der skabes Kontakt mellem Befolkningen i dens daglige Arbejde og den økonomiske Politik. Retningslinjerne for den økonomiske Politik maa fastlægges gennem et planmæssigt Forarbejde. Denne Planlægning maa imidlertid ikke ske paa bureaukratisk Vis. Rigsdag og Regering er den højeste besluttende Myndighed — men i det Arbejde, der skal gøres for at øge Produktionen og højne Nationens Levestandard, maa alle Samfundskræfter medvirke. At inddrage alle i dette Arbejde fra Virksomhedens Ejer til Arbejderen er en af det økonomiske Demokratis Hovedopgaver.

Staten maa ikke virke som en blót og bar Kontrolinstans. Erhvervs-sammenslutninger maa ikke virke ene og alene som Varetagere af Sær-interesser. Alle Parter maa bringes ind i et mere organisk Samarbejde end tidligere om de samfundsmæssige Funktioner.

Til disse Formaaes Opnaaelse vil visse Nydannelser i Erhvervslivets organisatoriske Bygning kræves.

Nye Organer, der skal bringe Demokrati og Plan i Nationens Økonomi.

Følgende Organer er nødvendige for at demokratisere, vejlede, samordne og stimulere Erhvervslivet:

1. *Bedriftsraad* paa de enkelte Virksomheder over en vis Størrelse.
2. *Sektionsraad* for de enkelte Erhvervsgræne og større Brancher.
3. *Et samfundsoekonomisk Raad* for hele Landets Økonomi.

Bedriftsraadene skal ved Lov oprettes ved alle Erhvervsvirksomheder over en nærmere fastlagt Størrelse. Ved offentlige Institutioner oprettes ifølge Lov eller Overenskomst tilsvarende Organer. Raadene vælges af de paa Virksomheden beskæftigede organiserede Arbejdere og Funktionærer.

Bedriftsraadene skal virke som Produktionskomiteer, gennem hvilke Arbejdere og Funktionærer kan fremsætte Forslag og Ideer af teknisk og organisatorisk Art, som kan øge Produktionens Effektivitet og medvirke til stadig Forbedring af Nationens Økonomi.

Det er endvidere Bedriftsraadenes Opgave at varetage og fremme de i Bedriften beskæftigede Arbejders og Funktionærers økonomiske, sociale og kulturelle Interesser.

I deres daglige Arbejde skal Bedriftsraadene i Samraad med de faglige Organisationer vaage over de kollektive Overenskomsters Gennemførelse og Overholdelse; hvor saadanne ikke findes, skal de under Organisationernes Medvirken arbejde for, at de kommer i Stand. De skal i Samarbejde med Organisationerne medvirke ved lokale Akkordprisers Fastsættelse, ligesom de medvirker ved Udfærdigelsen af Virksomheders Arbejdsordning med Hensyn til Arbejdstid, Overarbejde, Holddrift, Ferie m. v. Bedriftsraadene skal overvaage, at Forskrifterne vedrørende Arbejderbeskyttelse, Fabrikshygijne o. lign overholdes. Principperne ved Afskedigelser aftales mellem Bedriftsraadet og Arbejdsgiveren. Indehaveren af Bedriften er forpligtet til paa Bedriftsraadets Forlangende at afholde Fællesforhandlinger om Forbedringer af Driftens Indretning samt om de almindelige Grundsætninger for Driftsledelsen. Ved Overgang til en anden Teknik skal Bedriftsraadets Udtalelse indhentes.

Hvor Virksomheden er et Aktieselskab, skal Bedriftsraadet have Adgang til at sende Repræsentanter til Selskabets Generalforsamling.

Bedriftsraadet udpeger en Revisor til at gennemgaa Virksomhedens Regnskaber.

Arbejdsgiveren deltager i Bedriftsraadets Møder, naar der behandles Sager, der skal afgøres af Parterne i Forening. Arbejdsgiveren kan iøvrigt selv foranledige Raadet sammenkaldt og deltager da i dets Møde.

Sektionsraad oprettes for alle Erhvervsgrene og større Brancher inden for dansk Erhvervsliv, f. Eks. Tekstil- og Beklædningsindustri, Læder- og Skotøjsindustri, Papirindustri, Hoteller og Restaurationer.

Sektionsraadet sammensættes af Repræsentanter for Staten, Arbejdsgiverne, de paagældende Fagforbund samt Forbrugerne. Paa Omraader, hvor Kooperation og Andelsbevægelse har betydelig Indflydelse, bliver ogsaa disse Bevægelser repræsenteret. Medlemmerne udpeges delvis af Staten, delvis af de paagældende Organisationer.

Sektionsraadets Opgaver er at trække Retningslinjer op for den økonomiske Virksomhed i den Del af Erhvervslivet, Raadet dækker. For den enkelte Sektion kan Raadet opdrage Planer for Produktionens Størrelse, Afsetning og Priser; for Behovet for Raastoffer og Import, Arbejdskraft, Maskiner og Kraft; for Omraadets fremtidige Udvikling med Hensyn til Udvidelser og Indskrænkninger, tekniske Rationaliseringer, Sammenlægning, Nedlægning eller Nyanlæg af Virksomheder, Produktionens Fordeling og Art paa de enkelte Virksomheder inden for Sektionen.

Sektionsraadet kan tage sig af Varernes Prisprøvning og Kvalitetsprøvning.

Sektionsraadet kan tage sig af Spørgsmaalet om teknisk og videnskabeligt Forskningsarbejde.

Sektionsraadet skal staa i Kontakt med Bedriftsraadene og bl. a. modtage Rapporter fra de af Bedriftsraadene udpegede Revisorer vedrørende Virksomhedernes Regnskaber. Disse Rapporter kan af Sektionsraadet benyttes som Vejledning ved Bedømmelse af Pris- og Lønpolitikken. Oplysningerne kan gives videre til de Organer, der arbejder med disse Problemer, f. Eks. Arbejdsgiverforeningen, Fagforbund, Forligsinstitution og Voldgiftsretter.

Det samfundsøkonomiske Raad staar øverst i denne Opbygning. Dets Medlemmer udpeges af Regeringen. Det sammensættes af Repræsentanter for Administrationens økonomiske Grene, for Erhvervslivets Hovedorganisationer, for Arbejderne, for Kooperation og Andelsbevægelse, for Forbrugerne, for den økonomiske Sagkundskab. Formanden bør være en Politiker fra Regeringspartiet.

Det samfundsøkonomiske Raads Opgaver er, at modtage Forslag og Indberetninger fra Sektionsraadene, at følge den økonomiske Udvikling og foretage Undersøgelser herover samt at afgive regelmæssige Indberetninger og stille Forslag om Love og Ordninger til Statsministeren, under hvem Raadet sorterer. Enten et Udvalg inden for Raadet eller et selvstændigt Investeringsraad skal have Bemyndigelse til at kontrollere alle Investeringer over en vis betydelig Størrelse.

Raadets Opgave bliver altsaa i Samarbejde med Sektionsraadene at koordinere hele Landets økonomiske Liv, saaledes at Produktion, Uden-

rigshandel, Investeringer, Priser, Lønninger, Rente-, Valuta- og Finanspolitik m. v. kommer til at indgaa som Led i en samlet Plan.

Det samfundsøkonomiske Raad skal arbejde i nær Kontakt med Beskæftigelsesraadet og Beskæftigelsesudvalget, der i Forvejen fungerer under Statsministeriet. Til fælles Raadighed for disse to Sæt Organer skal staa et Sekretariat, der bør udgøre et selvstændigt Departement. Endvidere maa oprettes et Konjunkturforskningsinstitut, f. Eks. i Forbindelse med Det statistiske Departement.

Raadet skal ikke paa noget Punkt tage Arbejdet fra de bestaaende Grene af Administrationen, men blot varetage Planlægnings- og Koordinationsfunktioner.

Der bør snarest efter disse Retningslinjer udarbejdes Lovforslag om Oprettelse af Bedriftsraad, Sektionsraad og Det samfundsøkonomiske Raad med alle nødvendige Bestemmelser om Raadenes Sammensætning og Beføjelser.

Den Tid, hvor der ofte kunde synes at være et Modsætningsforhold mellem Statens Organer og Erhvervslivets Organisationer, maa være forbi. I Arbejdet for at øge Produktionens Effektivitet og hæve Levestandarden maa alle Kræfter staa solidariske. Danmarks Forarmelse efter fem Aars Krig, Besættelse og Udplyndring gør en fælles Indsats med gennemgribende Foranstaltninger nødvendig.

Administrative Reforme

For at de stillede Opgaver kan løses, er det vigtigt, at saavel Arbejdet med Lovenes Tilblivelse som med Administrationen af dem fungerer saa effektivt som muligt. Det bør derfor overvejes, hvilke Reforme der kan gennemføres paa disse Omraader. Saaledes vil det muligvis være hensigtsmæssigt, at der til Støtte for Rigsdagens kontrollerende og initiativtagende Virksomhed paalægges de enkelte Ministerier, at de regelmæssigt skal afgive Beretninger fra de forskellige Styrelsesgrene til Rigsdagen med Redegørelse for de økonomiske, sociale og kulturelle Virkninger, de truffne Foranstaltninger har haft. Ogsaa med Hensyn til det overvældende Arbejde, der i de stærkest udvidede Ministerier paalægges Ministrene, bør Reforme overvejes. Muligvis bør man aabne Adgang for politisk udnævnte *Statssekretærer*, der kan bistaa Ministrene i den daglige Administration.

I selve Administrationen maa friere Ansættelsesforhold gennemføres. Det er nødvendigt, at Staten er i Stand til at byde de kvalificerede Arbejdskraften lige saa gode Vilkaar som det private Erhvervsliv. Overhovedet bør Princippet om Avancement efter Anciennitet ikke følges slavisk. Ej heller Kravet om en Embedseksamen som Betingelse for Adgang

til højere Tjenestemandstillinger bør være uden Undtagelser. Sagkyndige bør kunne drages ind i Arbejdet saavel fra det praktiske som fra det videnskabelige Liv.

For Embedsmændene bør der skabes større Mulighed for Overflytning mellem de forskellige Ministerier og Institutioner. En Forvaltningsuddannelse bør tages under Overvejelse.

Skal en demokratisk Rekrutering til de overordnede Tjenestemandstillinger opnaas, er det nødvendigt, at det af D. s. U. stillede Forslag om offentlig Støtte til højere Uddannelse for ubemidlede gennemføres.

Ingen Klasse eller Gruppe i Danmark skal have Monopol paa videregaaende Uddannelse eller paa Embedsstillingerne. Vejen fremad skal staa aaben for hele den danske Ungdom. Der skal være lige Muligheder for alle. At sørge for det er en af det demokratiske Samfunds vigtigste Opgaver. Uden det intet økonomisk Demokrati.

III. Udenrigshandelen og Samfundet

Nye Veje for Importreguleringen

Den lille Industri og Haandværket skal med i Eksporten

Betingelsen for, at det kan lykkes at skabe fuld Beskæftigelse og en stigende Levestandard i Danmark er, at Landet faar en stor Udenrigshandel.

Gennem Udenrigshandelen opnaas det, at dansk Produktion specialiserer sig paa de Varer, Danmark fremstiller billigst. Herved fremkommer et større samlet Produktionsresultat og en højere Velstand end under et System med aftagende Udenrigshandel og stigende Selvforsyning. Socialdemokratiet er derfor Tilhænger af, at Handelen mellem Landene fremmes mest muligt.

Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at Samfundets Kontrol med Udenrigshandelen kan svækkes. Det maa antages, at Verdenshandelen endnu længe efter Krigens Afslutning vil blive reguleret ved Aftaler mellem Nationerne, to og to eller sammensluttet i Blokke. For at kunne føre en *aktiv Handelspolitik* indenfor disse Rammer og presse dansk Eksport og Import mest muligt i Vejret vil det være nødvendigt, at Regeringen har afgørende Indflydelse paa Udenrigshandelen. Staten maa være i Stand til at afslutte Handelsaftaler med Udlandet og have de nødvendige administrative Midler til at kunne garantere disse Aftalers Overholdelse. Man maa bestræbe sig for, at vor Eksport dirigeres til de Lande, hvor Danmark har størst samfundsmæssig Fordel af at sælge, og at Importen aftages fra de Lande, hvor Danmark har størst samfundsmæssig Fordel af at købe. *Hertil kræves en effektiv Im- og Eksportregulering.*

Samtidig med, at der paa denne Maade søges opnaaet de størst mulige Fordele for Nationen under de givne Vilkaar, bør den danske Regering, om muligt i Samarbejde med de øvrige nordiske Lande i den internationale Handelspolitik, bidrage til Bekæmpelse af Tendensen til, at Verdenshandelen udelukkende sammensættes af et System af tosidede Handelsaftaler. Et saadant System kan i det lange Løb kun gøre Verden fattigere, thi herved begrænses Indkøbsmulighederne, saa Landene ikke altid faar Adgang til at købe sine Importvarer, hvor de faas billigst. —

Ganske særligt maa Opmærksomheden være henledt paa Mulighederne for en fælles nordisk Indsats dels med Henblik paa en udvidet nordisk Samhandel, dels paa at skabe bedre Afsætning for nordiske Produkter i andre Lande.

Vilkaarene for dansk Udenrigshandel efter Krigen kendes endnu ikke med Sikkerhed. Men meget taler for, at vi gaar en *ny kapitalistisk Verdenskrise* i Møde. Meget tyder paa, at Danmark fremover maa regne med Knaphed paa udenlandsk Valuta.

De, der, stillet overfor denne Situation, kun vil lægge slappe Hænder paa Statens Ror og ud fra misforstaaet Liberalisme vil lade Profitmotivet være afgørende for, hvordan denne knappe Valuta skal bruges, er mere end letsindige — de vil fremkalde en Gjentagelse af de Ulykker, der ramte vort Folk i Aarene efter 1920. Hvad man har Knaphed paa, maa man holde Hus med. En statslig Importregulering maa sørge for, at det Importbehov, der er nødvendigt for Befolkningens Beskæftigelse og Forsyning, dækkes først.

En Regulering af Importen og af Kapitalbevægelserne over Landets Grænser fastholdes, saaledes at Kurserne er under Samfundets Kontrol og uden for Spekulationens Rækkevidde.

At denne Importregulering ogsaa maa se det som sin Opgave at skaffe Beskæftigelse til danske Hænder er en Selvfølgelighed, saa længe Arbejdsløsheden eksisterer som et vigtigt samfundsøkonomisk Problem i Danmark. Denne Opgave kan faa særlig Betydning i den første Periode efter Krigen, hvor det gælder om at forme Krigsøkonomiens Overgang til Fredsøkonomien saa smertefrit som muligt.

Valutacentralen.

Før Krigen varetoges de ovennævnte Opgaver af Valutacentralen. De Resultater, der opnaaedes gennem denne Form for Importregulering, maatte i Kriseaarene vurderes saa højt, at man dengang helt saa bort fra Valutacentralens mindre gunstige Sider. Danmark oplevede i disse Aar en næsten enestaaende Produktionsfremgang indenfor Industrien. Danmark var det Land i Verden, der i denne Periode havde den stærkeste Beskæftigelsesfremgang. (Saavel Tyskland som U.S.A.) og England laa langt bagefter. Foran laa kun Lande som Japan og Estland, hvis Forhold daarligt kan sammenlignes med Danmarks, og maaske Sverige, der var ganske særlig begunstiget af de Internationale Konjunkturforhold. At vi alligevel kun delvis havde faaet Bugt med Arbejdsløsheden, da Krigen kom, skyldes, at Landbruget under Krisen formindskede sin Efterspørgsel efter Arbejdskraft, samt at Befolkningstilvæksten i Aldersklasserne af arbejdsdygtig Ungdom var enorm kraftig.

Paa Baggrund af disse gunstige Resultater og stillet i den Tvangssituation, Verdenskrisen medførte for Danmark, var man i Trediveerne tilbøjelig til at betragte de Skyggevirkninger, Valutacentralen havde som Bimomenter, der er uundgaaelige for et i Hast improviseret midlertidigt System.

Nu da vi paany skal tilrettelægge en Importregulering, og nu da vi ved, at der bliver Tale om en Ordning af mere langvarig, maaske paa visse Omraader af permanent Karakter, maa vi imidlertid søge at drage Lære af Fortidens Erfaringer.

Valutacentralens uheldige Virkninger bestod for det første i, at den ikke formaaede at hindre, at den Knaphed, der opstod paa visse importerede Varer, gav sig Udslag i en Prisforhøjelse, hvorved anselige Belsøb er indtjent af Privathandelen paa *Forbrugernes Bekostning*.

For det andet lagde Valutacentralens Fordelingsprincip sig paa mange Omraader i Vejen for en effektivitetsfremmende Konkurrence. Enhver Importør havde Ret til en vis Andel af den samlede Import fastlagt paa Grundlag af hans Import i 1931. Denne Ret bevarede han, og den sikrede ham hans Indtægt, uanset om han drev sin Forretning godt eller daarlign. Det er indlysende, at de uheldige Virkninger af denne Ordning maatte blive jo større, des længere man fjernede sig fra Basis-Aaret 1931. Efterhaanden opstod en Kreds af saakaldte Sofaimportører — der aldrig importerede for en Krone, men levede af at sælge de Importbevillinger, som deres Importgrundlag gav dem Ret til. Det er uden Tvivl, at visse Dele af baade Handel og Industri misbrugte den Beskyttelse, Valutacentralen gav, til at skabe sig store Monopolgevinster paa Samfundets Bekostning. Samtidig fik *Ungdommen* i stigende Grad svært ved at gøre sig gældende, og de *dygtigst ledede Firmaer*, heriblandt ogsaa Brugsforeningsbevægelsen, der havde en stigende Tilslutning i Befolkningen, fik ikke den Fremgang, de fortjente. Omvendt blev Forretninger, der forlængst burde være afgaaet ved en naturlig Død, holdt kunstigt i Live.

Sammenholdt med Valutacentralens glimrende Virkninger paa Produktion og Beskæftigelse betød disse Forhold kun lidt, hvis de kun skulde gælde over en kortere Aarrække. Men, skal de gælde længere, vil en farlig Stivhed og Konservatisme snige sig ind i vort Erhvervsliv.

Det maa derfor være en af Regeringens vigtigste Opgaver i den første Efterkrigstid at finde nye Former for Importens og Importreguleringens Organisation, der bevarer Valutacentralens uundværlige gode Virkninger, men fjerner eller formindsker dens Ulemper.

Et nyt System.

Til Opnaaelse heraf skal der peges paa tre Muligheder:

1. At der gives den frie Konkurrence større Spillerum.
2. At Importen af visse Varer samles i Fællesindkøb.

3. At Importen af visse dertil egnede Varer overtages af Staten.

For nogle Varers Vedkomme kan Udvej Nr. 1 følges — for andre Nr. 2 eller Nr. 3. Endelig maa for enkelte Varer det gamle System foreløbig bibeholdes, men suppleret med en kraftig Priskontrol.

Første Mulighed: Friere Konkurrence

Den mest effektive Metode til Genindførelse af den frie Konkurrence har man, hvor det er muligt at give *Importen fri*, saaledes at enhver, der kan, har Lov til at importere. Af de Grunde, der er nævnt i det foregaaende, vil det dog kun være muligt paa de færreste Omraader, indtil videre maaske paa slet ingen.

En anden Metode fremkommer i Forbindelse med en *Rationering af Varen*. I de Tilfælde, hvor Varen er rationeret ved Statens Foranstaltning, saaledes at hver Forbruger faar sine Rationeringsmærker, paa hvilke han kan købe, hvor han vil, kan den frie Konkurrence genoplives. Alle Fordelingsordninger ophæves. Den Detailhandler, der betjener Forbrugeren mest tilfredsstillende, vil automatisk faa den største Omsætning. I næste Omsætningsled vil de fleste Mærker samles hos de bedst arbejdende Grossistfirmaer o. s. v. helt tilbage til Importøren. Varerne følger Mærkerne, og det konservative, effektivitetsferringende Princip, at Varen passerer de sædvanlige Kanaler, er brudt.

Denne Ordning, der helt igennem tjener Forbrugernes Interesser, og som hindrer, at Varerne gaar bag om Disken til de »store Kunder«, bør i Overgangstiden, og saalænge det er nødvendigt, indføres for Kaffe, The, Kakao, Chokolade, Tobak, og sidst, men ikke mindst, for Beklædningsvarer. — Men det kan ogsaa indføres for andet end Konsumartikler, f. Eks. for Træ og Automobile. Her skal der blot i Stedet for Rationeringsmærker udstedes Indkøbstilladelser af Direktoratet for Vareforsyning.

En tredje Vej til at stimulere Konkurrencen er at give Ungdommen inden for Handel, Haandværk og Industri langt større Adgang til Importhandel samt ved at give kooperative Fællesindkøb større Importmuligheder. Ved saadanne Foranstaltninger kan et frit Initiativ eller en særlig samfundsbetonet Indkøbs- og Salgspolitik skærpe Konkurrencen og hindre, at Systemet stivner. Især efter Krigens lange Aar, hvor nye Virksomheder er holdt nede, vil det være nødvendigt at give Ungdommen og den voksende Kooperations- og Andelsbevægelse en øget Chance.

Anden Mulighed: Fællesindkøb

Fordelene ved paa visse Omraader at samle Indførselen i *Fællesindkøb* findes dels i, at større Partier ofte kan opnaas paa gunstigere Betingelser i Udlandet og giver lavere Omkostninger til Emballage, Fragt og For-

sikring. Dels i Muligheden for at udøve en mere effektiv Priskontrol og skabe et mere rationelt Fordelingssystem.

Hvad det første Punkt angaar, er en lang Række Forhold at tage i Betragtning, saasom, om der fra Udlandets Side har fundet en Centralisering Sted af Eksporten, hvorvidt saavel Importpriser som Importmængder aftales direkte med Udlandets Regeringer ved Handelsaftalernes Fastlæggelse. I jo højere Grad disse Forhold gør sig gældende, des stærkere Grunde vil der være til at centralisere dansk Udenrigshandel.

Det er bedre at hindre Monopolgevinster i at opstaa end at skulle fjerne dem bagefter gennem Beskatning. Derfor maa Priskontrollen gøres effektiv. Og at Priskontrollen er lettest at gennemføre, hvor Importen sker gennem samfundsmæssigt kontrollerede Fællesindkøb, er let at indse. Kun ét vigtigt Eksempel skal nævnes: det sker ofte, at samme Slags Vare maa indkøbes fra forskellige Lande til forskellige Priser. Hvilke af disse Indkøbspriser bliver nu den Salgspris, Forbrugeren skal betale, baseret paa? Ja, under en Situation med Vareknaphed er der næppe Tvivl om, at det dyrest indkøbte Parti bliver bestemmende for Prisen paa samtlige Varer. Dette maa hindres ved, at Fællesindkøb videresælger Varerne til kontrollerede Gennemsnitspriser, samler Pengene i een Pulje og betaler hver Importør, hvad der tilkommer ham.

Overhovedet er det ikke nok, at man gennem Importreguleringen sikrer, at det er de samfundsmæssigt set rigtige Varer, der først kommer over Landets Grænse.

Varernes Skæbne maa følges videre frem.

Valutacentralen kontrollerede kun Varernes Import og Fordeling. Længere strakte dens Indflydelse sig ikke. Tit og ofte er det imidlertid for Forbrugerne og Arbejderne mindre betydningsfuldt, *hvem* der foretager Importen. Langt større Rolle spiller det, hvad Varen bliver anvendt til, og hvad den kommer til at koste. Det kræver altsaa en videregaaende Samfundsregulering, som i visse Tilfælde følger Varen helt frem til Forbrugernes Dørtærskel. Muligheden herfor. forøges gennem kontrollerede Fællesindkøb.

Under Krigen er en lang Række Fællesindkøb dannet. Nogle paa Statens Initiativ og under Kontrol, andre paa privat Initiativ og næsten uden Kontrol. Blandt de vigtigste Varer, der indkøbes paa denne Maade, kan nævnes:

Korn og Foderstoffer
Kul og Koks
Benzin, Petroleum og Brændselsolier
Tobak
Avispapir
Papirmasse.

Disse Fællesindkøb bør efter Krigen udvides til at gælde endnu flere Omraader (f. Eks. Spindestoffer, Garner, Gummi, Jern og Metal) og bør formidles ved et Samarbejde mellem Stat og Erhvervsliv, som gør Kontrollen effektiv. De tidligere omtalte *Sektionsraad*, hvorigennem Befolkningens Interesser kommer til Orde, bør have en væsentlig Indflydelse paa Retningslinjerne for Fællesindkøbenes Virksomhed.

Det er endvidere vigtigt, at Opmærksomheden henledes paa Muligheden for at rationalisere Fordelingsapparatets saa overflødige Mellemlid, og unødvendige Avancer skæres bort.

Tredje Mulighed: Statsovertagelse af Importen af visse Varer

For nogle Varer har den private Importhandel ikke længere nogen samfundsmæssig Funktion. Staten ordner i Hovedsagen Indførslen gennem sine Aftaler med Ulandet og gennem sine Bestemmelser over Varens Transport, dens Fordeling og dens Priser. Paa disse Omraader er Importører fra at være et levende initiativrigt Element i Danmarks driftige Handelsstand blevet en mekanisk Udøver af Statens Forskrifter med statsgaranterede Indtægter. Dette er ikke holdbart. Paa disse Omraader vil Staten kunne formidle Importen billigere og bedre, og de virkelige Dygtigheder fra Handelsverdenen maa gaa direkte i Samfundets Tjeneste. Endnu er maaske kun faa Omraader modne til Samfundsovertagelse, men til Gengæld er de vigtige. Uden Tvivl bør Importen af *Kul og Koks* overtages af Staten. Det samme gælder ogsaa Indførselen af *Benzin og Brændselsolier*. Her maa en Undersøgelse af de internationale Monopol- og Kartelaftaler finde Sted. Ogsaa Indførselen af *Vin og Spiritus* vil falde i denne Kategori. De udenlandske Erfaringer maa her underkastes en Undersøgelse. Maaske vil enkelte af disse Omraader f. Eks. Benzin og Brændselsolier lige saa godt kunne ordnes ved en Koncession til Andelsbevægelsen, der i Samarbejde med Nordisk Andelsforbund paa andre Omraader har formaaet at frigøre sig fra de internationale Monopoler.

Regeringen bør snarest muligt nedsætte en Kommission med fyldig Repræsentation for det private Erhvervsliv, Arbejderne, Forbrugerne, Kooperationen, Andelsbevægelsen og med handelsmæssigt og økonomisk Sagkyndige til at gennearbejde disse Problemer og stille Forslag til Løsning efter de anførte Retningslinjer.

Det er vigtigt, at de trufne Løsninger bliver af en saadan Art, at den *Transithandel*, formidlet ved dansk Initiativ, der har bidraget sit til Nationens Velstand, kan fortsætte uhindret.

Eksporsten maa fremmes

Danmarks Eksport maa stadig udvikles. Hertil kan Staten bidrage paa mange Maader.

Staten maa saaledes stille Laan til Raadighed, hvorved Eksport kan finansieres, hvor det er nødvendigt for at bringe en Samhandel paa Fode. Dette gælder krigshærgede Lande, men ogsaa oversøiske Lande, der er inde i en Industrialiseringsproces. Saadanne Lande vil fremover udvikle sig til vigtige Markeder. Her maa der brydes en Vej for dansk Eksport især af Maskiner og Konserver.

Staten maa medvirke til nye Markeders Opdyrkning, saaledes at en Forøgelse og en Spredning af Eksporten opnaas. Hertil kræves et Institut for Markedsundersøgelser i Udlandet. Det vil ogsaa være nødvendigt, at danske Repræsentationer i Udlandet udbygges med økonomisk og handelsmæssigt Sagkyndige. Endvidere maa et Samarbejde mellem de nordiske Lande ogsaa tilstræbes paa dette Omraade.

Endelig maa Staten, hvor det skønnes nødvendigt, medvirke til Danneisen af effektive Salgsorganisationer. Danske Eksportører maa ikke forringe hinandens Muligheder ved indbyrdes Konkurrence. Tværtimod maa de, for Varer, der egner sig hertil, sælge i Fællesskab. De maa producere Varer af ensartet, god Kvalitet tilpasset fremmede Forbrugeres Krav. De maa benytte fælles Varemærke, fælles Emballage og fælles Reklame. Herved vil ogsaa dansk Haandværk og Smaaindustri faa en øget Chance.

IV. Højfinansens under Folkestyrets Kontrol.

Bankerne

Bankvæsenet i Danmark samler Størsteparten af Landets Kapital- og Pengeomsætning paa ganske faa Bankers Hænder. I 1943 fandtes der ialt 163 Banker i Danmark med 289 Filialer og 497 Kontorsteder eller ialt 949 Banksteder.

Af disse 163 Banker har imidlertid de tre største (Privatbanken, Landmandsbanken og Handelsbanken) og de fem mellemstore Banker (Andelsbanken, Fyens Diskontokasse, Aarhus Privatbank, Arbejdernes Landsbank og Varde Bank) tilsammen ca. $\frac{2}{3}$ af den samlede Balance.

Denne Koncentration af stor økonomisk Magt paa faa Hænder maa antages at fortsætte og blive stadig kraftigere i Fremtiden.

Trods denne Udvikling har Bankvæsenet i Danmark imidlertid ikke det Herredømme over Landets Økonomi, som det tidligere har haft. Bankernes Magt begrænses fra to Sider. Den ene er de store Firmaers, især Aktieselskabernes, Konsolideringspolitik, der i voksende Grad har gjort Virksomhederne selvfinansierende og dermed mere uafhængige af Bankkredit. Den anden er Statens Dirigering af Økonomien f. Eks. gennem Importreguleringen, Priskontrollen og Finanspolitikken, der i voksende Omfang lægger Rammerne for den økonomiske Udvikling. Ved Gennemførelse af de Foranstaltninger, der iøvrigt omtales i dette Program specielt i Afsnittet om »Økonomisk Demokrati og Effektivisering«, vil Bankernes Magt i Samfundet i alt væsentligt være reduceret til Reguleringen af Kreditens Omfang, der næsten helt beherskes af Nationalbanken, samt til Kreditens Fordeling mellem de Laansøgende.

Naar den plansøkonomiske Regulering paa denne Maade varetages af andre Organer, og naar Bankernes Magtomraade er stærkt begrænset og under Kontrol, vil en Statovertagelse af alle Landets Banker ikke være umiddelbart paakrævet. Derimod er andre vigtige Reforme nødvendige. Disse vedrører Danmarks Nationalbank, Landmandsbanken, Banktilsynet og en Kontrol med Bankernes Oprettelse af Filialer.

Nationalbanken er for saa vidt socialiseret, som enhver privat In-

teresse i Banken er fjernet, efter at denne ved Nyordningen i 1936 blev en selvejende Institution. En Rest fra Nationalbankens Tid som privat-kapitalistisk Bank er imidlertid tilbage deri, at Bankens Kreditpolitik i nogen Grad kan føres selvstændigt uden umiddelbar Afhængighed af Regeringen. Dette kan i en given Situation føre til uheldige Tilstande, hvis Regeringen og Danmarks Nationalbank ud fra hver sin Bedømmelse af Forholdene driver en forskellig Penge- og Kreditpolitik. Dette er uforeneligt med fuld Effektivitet i den økonomiske Politik. For at sikre fælles Retningslinjer maa en Nyordning træffes, evt. ved at de Beføjelser, der tillægges Regeringens Repræsentant i Nationalbankens Bestyrelse, udvides.

I vor største private Bank, *Landmandsbanken*, ejer Staten 75 pCt. af Aktiekapitalen, men Bankens Politik har hidtil ikke være præget heraf. Det maa anses for hensigtsmæssigt, at der i Bankens Ledelse foretages saadanne Ændringer, at den dels kan udvikle sig til at blive en Statens Forretningsbank i egentlig Forstand, dels kan virke i snæver Tilknnytning til Nationalbanken. Ved en saadan vil Nationalbankens Mulighed for at beherske den økonomiske Aktivitet i Samfundet (Konjunkturbevægelserne) blive forbedret.

For de øvrige private Banker anbefales det, at Samfundets Indflydelse paa Bankernes Virksomhed udvides. Hidtil har Bankklovningen og dermed Tilsynets Opgaver i Hovedsagen været bestemt ud fra Hensynet til Sikkerheden for Indskyderne, og Tilsynet har paa tilfredsstillende Maade udført denne Funktion, men det bør overvejes, om Opgaverne ogsaa i Fremtiden alene skal være af restriktiv Karakter, eller om det Offentlige skal kunne anvise generelle Retningslinjer for Udlaanspolitiken af mere positiv Karakter.

I et andet Plan end de oven for behandlede Problemer ligger Spørgsmaalet om *Bankernes Administrationsomkostninger*. Ogsaa dette Spørgsmaal er imidlertid vigtigt, idet Reformen, der kan medføre lavere Omkostninger, kan muliggøre billigere Krediter d. v. s. lavere Rente.

En Statistik over Bankernes Administrationsomkostninger viser, at de største Banker arbejder dyrere end de middelstore. Aarsagen maa findes i det til Overmaal udviklede Filialsystem. En fortsat Udvikling i denne Retning, hvorefter stadig flere luksuøst udstyrede Bankfilialer dukker frem paa Gadehjørnerne, maa derfor bremses. Med det Formaal for Øje bør der gennemføres Bestemmelser, der sikrer, at Oprettelsen af nye Banker og Bankfilialer (og Kontorsteder) betinges af en Godkendelse fra Handelsministeriet, paa samme Maade som dette kræves, naar allerede bestaaende Banker overtages af andre. Tilsvarende maa gælde for Sparekasser og Oprettelse af Sparekassefilialer under Hensyn til Konkurrenceforholdene mellem Banker og Sparekasser.

Forsikringsvæsenet

To Omstændigheder nødvendiggør, at hele Forsikringsspørgsmaalet tages op til offentlig Behandling. Den ene er, at alle hidtidige Undersøgelser synes at godtgøre, at en Rationalisering af Forsikringsvirksomheden vil kunne medføre en betydelig Sænkning af de »Præmier«, de Forsikrede betaler. Den anden er, at de private Forsikringselskaber tilsammen bestyrer en Kapital paa ca. 2 Milliarder Kroner, som det er ønskeligt, at det Offentlige faar større Kontrol med. *Den bedste Løsning paa disse Problemer vil opnaas ved, at al Forsikringsvirksomhed — med Undtagelse af visse nærmere angivne Omraader — overlades til et Faatal af statslige eller kooperative Virksomheder.*

Livsforsikringen er det Omraade, hvor det nuværende Forsikringsystems Mangel paa Rationalitet træder tydeligst frem. Til Trods for, at der er store Forskelle mellem de Præmier, de enkelte Selskaber forlanger for samme Forsikring, slaar Konkurrencen ikke igennem. Aarsagen er, at de fleste Selskaber (Statsanstalten for Livsforsikring er en Undtagelse) ikke offentliggør samlede Prislister og tilslører Forholdene ved uensartede og svært gennemskuelige Bonusbestemmelser. Konkurrencen føres ved Hjælp af Agenter, der under det nuværende System i høj Grad fordyrer Forsikringsvirksomheden bl. a. ved at tegne et meget stort Antal Forsikringer, der hurtigt opgives igen af de Forsikrede med store Tab for disse. Agent- og Incassovirksomhed er en Nødvendighed for Livsforsikringsbranchen, men store Omkostninger kan spares ved en Rationalisering.

Socialdemokratiet anser det for nødvendigt for at opnaa en Rationalisering, at al Livsforsikring koncessioneres af Staten, saaledes at den enten overlades til en Statsvirksomhed, eller, hvis det er nødvendigt for at sikre en ønskelig Tilpasningsevne over for individuelle Behov, til to Virksomheder, hvoraf den ene er statslig, den anden kooperativ under Kontrol af Staten og Repræsentanter for de Forsikrede i Forening.

For *Skadesforsikringen* kan de samme Synspunkter gøres gældende med mindst samme Vægt. Paa dette Omraade findes over 300 Selskaber. Alene ved en Reduktion af dette Antal kan væsentlige Besparelser i Administrationsomkostningerne opnaas. Den Del af Omkostningerne, der hidrører fra, at de Forsikrede overtales til at skifte fra et Selskab til et andet, maa samfundsmæssigt betragtes som helt spildt. Det samme gælder Agentomkostningerne i Forbindelse med de lovpligtige Forsikringer.

Socialdemokratiet erkender, at der inden for Skadesforsikringen findes Brancher (f. Eks. Søforsikringen) og smaa lokale, gensidige Selskaber, der ikke egner sig for Socialisering. Det samme gælder en Del af Genforsikringsvirksomheden, der i høj Grad er internationalt orien-

teret. Bortset herfra maa man imidlertid for Skadesforsikringen anse en lignende Ordning for paakrævet som foran skitseret for Livsforsikringens Vedkommende.

Der bør snarest nedsættes en Kommission til Behandling af disse Spørgsmaal. I Tiden, medens denne Kommission arbejder, maa der træffes Lovbestemmelser, der forhindrer, at nye Selskaber oprettes, og skaber fuld Offentlighed omkring Forsikringsvæsnets Forhold.

V. Ulykkes- og Sygeforsikringen.

Socialisering af den lovpligtige Ulykkesforsikring

Den lovpligtige Ulykkesforsikring i Danmark varetages i Øjeblikket af ikke mindre end 33 Selskaber. Denne stærke Decentralisering maa af de Grunde, der nævnes i det følgende, betragtes som en aldeles uholdbar og utidssvarende Ordning af denne socialt betydningsfulde Del af Forsikringsvirksomheden. Det maa derfor anses for påkrævet, at der sker en Centralisering, f. Eks. ved at al lovpligtig Ulykkesforsikring samles i en Statsanstalt.

1. Den nuværende Ordning medfører højere Præmier end nødvendigt og dermed højere Produktionsomkostninger, der ofte væltes over paa Varepriserne, d. v. s. paa Forbrugerne. Dette viser, at Ulykkesforsikringsspørgsmaalet ikke blot berører Arbejdsgiverne, hvem det paahviler at foretage Forsikringen, men hele Befolkningen.
2. Den nuværende Ordning medfører en uensartet og tungt virkende Administration, der vanskeliggør et Samarbejde med den sociale Forsikrings og Forsørgelses andre Grene.
3. Konkurrencen mellem Selskaberne bevirker erfaringsmæssigt, at der tages for lidt Hensyn til Forskellen i Risiko mellem de forskellige Virksomheder. Dette betyder, at den nuværende Ordning ikke virker tilstrækkelig ulykkesforebyggende.
4. Ved at gøre Ulykkesforsikringen til en offentlig Funktion kan der sikres Arbejderne en hurtigere og mere effektiv Hjælp.

Sygeforsikringen.

Der er her i Landet ialt ca. 1600 anerkendte Sygekasser med ialt 2,364,000 nydende Medlemmer, hvortil kommer disses ca. 850,000 Børn.

De Indtægtsgrænser, der er fastsat for at kunne være nydende Medlem af en statsanerkendt Sygekasse, er forholdsvis høje, idet ca. 92 pCt. af det samlede Antal Forsørgere her i Landet har Indtægter, der ligger under disse Grænser.

Det bør undersøges, om der ikke er væsentlige sundhedsmæssige og administrative Fordele at opnaa ved at gennemføre en *offentlig og gratis Syge- og Sundhedspjeje for hele Befolkningen*. Herved vil Mulighederne for at gennemføre en *forebyggende Sundhedsforsorg* blive stærkt forøget, idet det hidtil ikke har været muligt at føre en saadan sygdomsforebyggende Politik i tilstrækkeligt Omfang inden for Sygekassernes Rammer. Kun naar en saadan sygdomsforebyggende Politik kommer til at omfatte hele Befolkningen, vil det blive muligt at gennemføre en fuldt ud rationel Ordning af Hospitals- og Sanatorievæsenet, Lægevæsenet, Epidemibekæmpelser, offentlige hygiejniske Foranstaltninger m. m.

VI. Flere Boliger, bedre Boliger, billigere Boliger.

I Sammenligning med de bombehærgede Lande er Danmark rigt forsynet med Boliger. Det Antal Boliger, der er blevet ødelagt her i Landet ved Krigshandlinger, er — fraset paa Bornholm — forholdsvis meget lille. Men alligevel er der ogsaa her i Landet et Boligproblem, hvis Løsning er en af den kommende Tids allervigtigste Opgaver.

Der er Mangel paa Lejligheder, fordi Byggeriet under Krigen ikke har holdt Trit med Befolkningstilvæksten. De Boliger, der staar til Raadighed, særlig for Familier med Børn, men ogsaa for den øvrige Befolkning, er for smaa. Mange Boliger er forældede, snævre og usunde og trænger til at skiftes ud.

Nu er Tiden imidlertid kommet, hvor Samfundet maa tage fat paa at søge Boligspørgsmaalet løst paa en for Befolkningen virkelig tilfredsstillende Maade. Der maa i de kommende Aar ydes en virkelig storstilet og planmæssig Indsats saavel i Byerne som paa Landet. Og denne Indsats maa ske under Ledelse af Samfundets egne Organer eller under Samfundets direkte Kontrol.

Statens Bygge- og Boligraad.

Til at lede og kontrollere den storstilede Indsats, der her skal ydes, og til at varetage en Række Opgaver vedrørende Byggeriet, maa der nedsættes et Raad »Statens Bygge- og Boligraad«, sammensat af Repræsentanter for Rigsdagen, Kommunalbestyrelserne, Lejerne og de almennyttige Boligselskaber. Til dette Raad maa knyttes et Sekretariat, i hvilket der maa ansættes saavel nationaløkonomisk som teknisk og juridisk uddannede Personer. Dette Sekretariat skal skabes ved en Udbygning af Statens Bygningsdirektorat.

Hvor meget skal der bygges?

Maalet maa være i de kommende Aar at faa iværksat et Boligbyggeri her i Landet saa stort som muligt under Hensyn til den Mængde Arbejdskraft og den Mængde Materialer, der staar til Raadighed herfor.

Det er beregnet, at der med fuld Beskæftigelse i Byggefagene kan opføres 25—50,000 Lejligheder pr. Aar. Dette maa være Maalet.

De Boligtyper, der skal bygges i Fremtiden, skal være større end hidtil.

Naar Bolignøden er afviklet, maa Saneringen af usunde Bydele genoptages. Saafremt Befolkningstilvæksten formindskes, saaledes at der som Følge heraf ikke bliver Brug for saa mange nye Boliger hvert Aar, maa et voksende Saneringsbyggeri sættes i Stedet. Saneringslovgivningen maa forbedres, saa det Offentliges Omkostninger ved Saneringer formindskes.

Da Samfundet maa staa frit overfor, hvilken Anvendelse der skal gøres af ældre Ejendomme, maa der for hele Landet gennemføres en Bestemmelse om, at Bygningsattesterne saavel for de nye som de allerede eksisterende Boligejendomme udløber efter højst 100 Aars Forløb.

Planlægningen af Bebyggelsen.

For at rationalisere Byggeriet og for at gøre Boligerne mere tiltalende, samt for at formindske de samfundsmæssige Udgifter til Trafiklinjer, Kloaker osv., maa Planlægningen af Bebyggelsen gennemføres ud fra et videre Perspektiv end hidtil. Erfaringerne vedrørende den gældende Byplanlægning viser, at Planlægning af Bebyggelsen for hver enkelt Kommune for sig ikke giver tilfredsstillende Resultater, men at Planlægningen maa ske for større Omraader under eet.

Planlægningen af Bebyggelsen maa derfor ledes og kontrolleres af Statens Bygge- og Boligraad, men under Kommunernes Medvirken. Bebyggelsen maa planlægges saaledes, at der opnaas en Adskillelse mellem Erhvervsvirksomheder, der frembringer Gener saason Støj, Støv, Lugt og Røg, og Boligejendomme, men samtidig saaledes, at det bliver muligt for Borgerne at bo i en rimelig Afstand fra deres Arbejdssteder. Naar der planlægges Anlæg af en stor Erhvervsvirksomhed, maa der i Anlægsplanen tages Hensyn til, at de fornødne Boliger er eller bliver stillet til Raadighed for det Personale, der skal beskæftiges i Virksomheden, inden for en rimelig Afstand fra denne, ligesom de fornødne Trafikmidler maa være til Stede eller indrettes.

Det skal endvidere tilstræbes, at Bebyggelsen planlægges saaledes, at Børneinstitutioner, Skoler, Badeanstalter, Biblioteker og lign. opføres i Nærheden af de Beboelsesejendomme, hvis Beboere skal benytte de nævnte Institutioner.

Byggegrundene.

Den Grundpolitik, der skal føres, maa have til Formaal dels at fremskaffe de billigst mulige Grunde til Boligbyggeri, dels at forhindre, at samfundsskabte Grundværdistigninger tilfalder private.

Det maa derfor tilstræbes, at saa vidt muligt alle Arealer, der kan komme i Betragtning som Byggegrunde i og omkring Byerne og de bymæssige Bebyggelser, overføres til offentlig Eje.

Kommunerne maa ogsaa fremtidig foretage Køb af mulige Byggegrunde inden for og uden for Kommunegrænserne, men disse Køb maa ske under Ledelse af Statens Bygge- og Boligraad, der ogsaa selv maa kunne købe Jord. Dette Raad maa endvidere have Hjemmel til om fornødent at ekspropriere Arealer til Byggeri.

For at hindre, at der gøres flere Arealer byggemodne end nødvendigt for at skaffe et passende Udvalg af Grunde, skal Investeringer i Kloaker, Veje osv. med dette for Øje godkendes af Statens Bygge- og Boligraad, ligesom dette paa den anden Side om fornødent skal kunne paalægge Kommunerne at gøre Arealer byggemodne.

Statens Bygge- og Boligraad maa endvidere have Hjemmel til i Forbindelse med Planlægningen af Bebyggelsen at kunne paalægge Jord, der kan tænkes anvendt til Bebyggelse, Servitut om, at Bebyggelse kun maa ske efter Tilladelse fra Raadet. Det vil herved kunne sikres, at Jorden ikke bliver bebygget, før det er i Overensstemmelse med Samfundets Tarv, og at Grundpriserne holdes nede.

For at forhindre en yderligere Opskrining af Grundpriserne saavel som nye urimelige Gevinster paa samfundsskabt Grundværdistigning maa der indføres fuld Grundværdistigningsskyld. Der skal dog være Hjemmel til for allerede forsvarligt udnyttede Grunde at formindske denne Grundtigningsskyld, saafremt det maa anses for nødvendigt og ønskeligt for at forhindre Huslejstigninger eller Stigning i Udgifterne for Ejere af Enfamiliehuse.

De Arealer, der erhverves af det Offentlige for at kunne anvendes som Byggegrunde, maa ikke bortsælges, men skal mod Betaling af en aarlig Afgift kunne lejes ud for et Aaremaal svarende til en rimelig Levetid for de Bygninger, der opføres paa dem. Denne Afgift skal svare til fuld Jordrente, men skal kunne nedsættes herunder, saafremt det maa anses for nødvendigt og ønskeligt af Hensyn til Huslejens Størrelse.

Monopoler og Karteller i Byggematerialeindustrien.

Da det i høj Grad virker fordyrende paa Boligbyggeriet og dermed paa Huslejen, at Priserne paa Byggematerialer i vidt Omfang fastsættes af private Monopoler og Karteller, er det nødvendigt, at der gribes ind overfor disse. Dette kan imidlertid ikke ske paa tilfredsstillende Maade ved at søge fri Konkurrence gennemtvunget, thi Bestræbelser herpaa har ingen Udsigt til at lykkes. Valget staar mellem privat Regulering — og de dermed følgende Prisfordyrelser og urimelige Fortjenester — og samfundsmæssige Indgreb.

Kontrollen med Priserne paa Bygningsmaterialerne maa bibeholdes og skærpes. Prisforhøjelser maa ikke gennemføres uden forudgaaende Godkendelse af Prismsyndighederne, og der skal gives disse Bemyndigelse til at gennemføre Sammenslutning af og Samarbejde mellem Virksomheder saavel som Forenkling af Handelen, hvis der derved kan opnaas lavere Priser paa Byggematerialer. Disse skal endvidere, i det Omfang det er formaalstjenligt, søges standardiseret.

Denne Standardisering saavel som Billiggørelse paa anden Maade skal om fornødent fremmes gennem Oprettelse af Fællesorganer for Produktion og Indkøb af Byggematerialer.

Cementfabrikerne, Kalkværkerne og Teglværkerne maa overføres fra privat Eje til Samfundseje, saaledes at de i Form af Åktieselskaber, i hvilke Aktierne ejes dels af det Offentlige, dels af de almennyttige Boligselskaber, drives videre under en fælles Ledelse, hvori Statens Bygge- og Boligraad er repræsenteret. Der maa endvidere gennemføres en vidtgaaende Modernisering og Rationalisering af disse Virksomheder.

Ogsaa med Priserne paa Entreprenør- og Haandværksarbejde maa Priskontrollen bibeholdes og udbygges. Det maa endvidere sikres, at Licitationer og Byggearbejde gennemføres paa en saadan Maade, at Konkurrencen mellem Tilbudgiverne bliver saa effektiv som mulig, og Bestræbelser herfor maa støttes af det Offentlige.

Særlig Støtte til Vinterbyggeri.

Sæsonsvingningerne i Bygningsindustrien maa søges fjernet, for saa vidt det fra et samfundsmæssigt Synspunkt er teknisk og økonomisk forsvarligt. For at udligne de særlige Omkostninger, der fremkommer ved Byggeri om Vinteren, maa det overvejes under en eller anden Form at yde særlig Støtte til Vinterbyggeriet.

Bolig- og Bygningsforskning.

Da der ogsaa vil kunne opnaas Forbedringer og Besparelser ved yderligere Rationalisering inden for Byggeriet, ligesom Boligtyperne vil kunne forbedres, maa der under Statens Bygge- og Boligraad oprettes et Organ for Bolig- og Bygningsforskning, der ogsaa skal undersøge Mulighederne for øget Anvendelse af danske Materialer.

Hvem skal bygge Boligerne?

For at kunne billiggøre Boligbyggeriet saavel som for at muliggøre en for Samfundet tilfredsstillende Administration af de nye Boligejendomme, maa Byggeriet og Administrationen af disse i størst muligt Omfang iværksættes af det Offentlige (Kommuner) eller af Organer, der kontrolleres af det Offentlige, og som opfylder Betingelser, der giver dem en almennyttig Karakter.

Foruden at opfylde de Betingelser, der stilles til saadanne almen-
nyttige Selskaber og Foreninger i den gældende Lovgivning, maa disse
være pligtige til at regulere Huslejen, som af det Offentlige ønsket. End-
videre maa de Midler, der kan tilvejebringes inden for de almenyttige
Selskaber og Foreninger, ved at Behæftelsen af Ejendomme gaar ned,
fuldt ud anvendes til nyt Boligbyggeri m. m. gennem en *Byggefond*, der
underlægges Ståets Bygge- og Boligraad.

Der skal endelig sikres Samfundet Adgang til direkte at medvirke
ved Ledelsen af de almenyttige Boligselskaber og Boligforeninger gen-
nem Repræsentanter for det Offentlige i disses Ledelser.

Egentlige Parcelhuse med een Lejlighed skal af det Offentlige og af
de almenyttige Boligorganer kunne opføres ikke alene med Udleje, men
ogsaa med Salg til Brugere for Øje.

Selv om en stigende Del af Boligbyggeriet iværksættes af det Of-
fentlige eller af de almenyttige Organer, skal der ikke tilstræbes noget
Forbud mod det private Byggeri.

Finansieringen af Boligbyggeriet.

Da en meget væsentlig Del af den Husleje, der maa kræves i de
nye Boligejendomme, vil medgaa til Forrentning, maa det tillægges den
største Betydning, at Finansieringen af Boligbyggeriet sker saa glat som
muligt og til den lavest mulige Rente.

Der maa derfor føres en saadan økonomisk Politik her i Landet, at
Renten holdes lav og nogenlunde konstant.

De Laan, der optages, medens selve Byggeriet gennemføres, maa bil-
liggøres ved en skærpet Kontrol med Bankernes Renteberegning. I Til-
fælde, hvor der vil blive ydet Statslaan til den endelige Finansiering,
skal dette om fornødent kunne udbetales i Rater, efterhaanden som
Byggeriet skrider frem og til den billige Rente.

For at sikre, at Kreditforeningerne yder Laan, der staar i et rimeligt
Forhold til Anskaffelsessummerne, maa det Offentliges Indflydelse paa
Kreditforeningerne forøges væsentligt, medens Belaaning af Boligejen-
domme i Hypothekforeninger bør ophøre.

Det Offentliges Byggeri maa finansieres fuldt ud af dette, ligesom
det Offentlige maa finansiere de almenyttige Boligselskabers og Bolig-
foreningers Byggeri bortset fra de yderst faa Procent, der maa frem-
skaffes enten af paagældende Boligselskab og Boligforening selv eller
af Kommunen.

For at sikre, at der er tilstrækkelige Midler til Raadighed til at
finansiere et Byggeri af et saadant Omfang, at den Arbejdskraft, der
staar til Raadighed for Boligbyggeriet, beskæftiges fuldt ud, maa der
bevilges Midler til Udlaan til Boligbyggeri i et saadant Omfang, at Be-
hovet tilfredsstilles.

Kontrollen med Huslejen.

For at sikre Befolkningen billige Boliger og for at forhindre urimelige Indtægter ved Udleje af Boliger maa der føres Kontrol med Huslejen for saavel Lejligheder som for enkelte Værelser.

Gennem Huslejekontrollen skal det opnaas, at Huslejen ansættes i et rimeligt Forhold til det lejedes Brugsværdi. De Besparelser i de eksisterende Boligejendommers Udgifter, der indtræder efterhaanden, som de oprindelige Prioriteter afdrages, maa enten gennem Lejenedsættelser komme Lejerne til gode eller inddrages i det under Statens Bygge- og Boligraad oprettede Byggefond, hvorved den gennem Huslejen foretagne Opsparing vil tilfalde Samfundet og ikke den enkelte Grundejer.

Saafernt det paa længere Sigt viser sig, at Byggeriet af nye Boliger maa gennemføres under et Prisniveau, der ligger væsentlig over det, der fandtes før Krigen, saaledes at Huslejen som Følge heraf maa ansættes væsentlig højere i de nye Ejendomme end i Ejendomme, der er opført før Krigen, maa der gennemføres en Udligning af Huslejen i de nye og i de gamle Ejendomme. Der maa i saa Fald lægges en Afgift paa de gamle Ejendomme, og de derved indvundne Midler maa gennem det under Statens Bygge- og Boligraad oprettede Byggefond benyttes til at billiggøre Byggeriet af nye Boliger.

VII. Danmarks Energiforsyning.

Brændsel er blevet dyrt i Danmark under Krigen. I Fremtiden vil det blive billigere, men om det nogensinde igen vil naa ned i saa lav en Pris som før 1939, er tvivlsomt. Det er derfor af stor samfundsmæssig Vigtighed, at der fortsat spares paa Brændslet i Danmark, herunder at den *Energi*, vi producerer af Brændslet, frembringes ved saa rationelle Metoder som muligt.

Dette sidste vedrører først og fremmest

Elektriciteten.

Statistiske Opgørelser har vist, at langt fra alle danske Elektricitetsværker er tilstrækkeligt effektive under moderne Forhold. En Del er for smaa og anvender en forældet Teknik, saaledes at den paa disse Værker fremstillede Elektricitet er for dyr. Statistiken viser saaledes, at de store københavnske Værker i 1938—39 fremstillede Elektricitet med en Driftsudgift paa 3,3 Øre pr. kWh., medens Landets mindste Værker havde en Driftsudgift paa 17,3 Øre pr. kWh. Altsaa fem Gange saa meget.

Samtidig viser Statistiken, at Forbruget af Brændsel og Hjelpestoffer, d. v. s. af udenlandsk Valuta, er mindst pr. kWh. paa de store Værker.

Det følger heraf, at en væsentlig bedre Brændselsøkonomi saavel som en billigere Kraftforsyning kan opnaas ved at samle Produktionen paa færre og større Værker. Ved en saadan Koncentration af Produktionen vil yderligere kunne naas en Besparelse i Reserveanlæg, saafremt Værkerne sammensluttes ved »Samleskinner«, d. v. s. saafremt Ledningsnettet forbindes med Højspændingsledninger saaledes, at det ene Værks Net vil kunne modtage Strøm fra et eller flere af de andre tilsluttede Værker. Ved et saadant Samarbejde Værkerne imellem opnaas, at hvert enkelt af Værkerne kan arbejde med en meget lille Reservekapacitet. I Tilfælde af Reparationer paa eet Værk vil Strømmen kunne leveres fra Naboværkerne. Ligeledes vil de forskellige Værkers Spids-

belastning ofte falde paa noget forskellige Tidspunkter, saaledes at den samlede Spidsbelastning bliver mindre for de forenede Værker end for Summen af de uafhængigt arbejdende Værker.

Ved færre og større Værker skal den elektriske Strøm ganske vist passere ad længere Strækninger gennem Ledningsnettet, hvorved Strøm gaar tabt. Beregningerne viser imidlertid, at Centraliseringen alligevel medfører en betydelig Nettobesparelse.

Under Ledelse af *Elektricitetsraadet af 1935* og *Elektricitetsudvalget af 1940* har en saadan Centraliserings- og Rationaliseringsproces allerede længe været i Gang i Danmark. For at denne Centralisering kan blive gennemført gradvis efter en nøje fastlagt landsomfattende Plan er det imidlertid nødvendigt, at *Elektricitetsraadet* forsynes med udvidede Beføjelser. Med disse Formaal for Øje maa der vedtages en Lov, som medfører en *Udvidelse af Elektricitetsraadet og dets Beføjelser*, saaledes at Raadet faar direkte Myndighed til at gribe ind i følgende Retninger:

1. De uøkonomiske Værker nedlægges, eventuelt ved Statens Overtagelse.
2. Alle resterende Værker underordnes Raadets Myndighed, hvorefter der paa Raadets Foranledning etableres rationelt Samarbejde, saaledes at Værkerne kan arbejde med fælles Reservekapacitet og standardiseret Strøm (ens Strømart, ens Spænding og ens Periode). Ligeledes bør Værkernes Tariffastsættelse foregaa efter ensartede Retningslinjer for hele Landet. Dette kræver dels Oprettelse af Samleskinner mellem alle Centraler, dels Værkernes Underordning under den centrale Ledelse.
3. Alle fremtidige Udvidelser i Kapaciteten sker under Raadets Ledelse. Dette vil faa væsentlig Betydning i Fremtiden, da man kan forvente, at den tekniske Udvikling fremover vil medføre en omfattende Udvidelse af Elektricitetsforbruget paa næsten alle Omraader.

Samtidig bør Elektricitetsraadet udvides med Repræsentanter for Forbrugerne i de smaa Virksomheder og i Hjemmene samt for Arbejdernes Organisationer i Elektricitetsbranchen.

Som yderligere Opgaver for Fremtiden maa særlig fremhæves aktiv Statsstøtte til *Elektrificering af Landdistrikterne*, hvilket vil være til Gavn for Landbrugets Økonomi. Endvidere bør man i alle større Byer søge Elektricitetsfremstillingen kombineret med Produktion af *Fjernvarme*.

For at sikre fælles Retningslinjer for Udbygningen af Landets Kraftforsyning bør alle Nyinvesteringer i Kraftanlæg, herunder ogsaa *Gasværker*, forelægges et særligt Organ til Godkendelse. Kontrollen bør f.

Eks. paase, at der ikke oprettes kommunale Gas- eller Koksværker i Konkurrence med de af Elektricitetsraadet planlagte Udvidelser af Elektricitetsværker og -ledningsnet.

De offentlige Værker maa ledes under Hensyn til sund Økonomi med Udnyttelse af alle tekniske Fremskridt og med en *Takstpolitik*, der sikrer saavel Erhvervene som Hjemmene rimelige Priser.

VIII. Samlet Plan for Trafiken.

Trafikorganerne er livsvigtige for Befolkningen og for Landets Erhvervsliv. Derfor gælder det om, at disse Organer er under Samfundets fulde Kontrol, og at de forskellige Omraader ledes og drives i nøje Samarbejde med hinanden.

Danmark har et i Forhold til Landet stort og paa sin Vis veludviklet Trafiknet, men det drives uden samlet Plan.

Dette betyder Spild af Brændselsstoffer og større Materialeanskaffelser end samfundsmæssigt nødvendigt, Konkurrencen virker fordyrende for Trafiken som Helhed og har paa visse Trafikomraader medført Usikkerhed for Personalet og en socialt uforvarlig Forringelse af Løn- og Arbejdsforhold. Endvidere gaar Planløsheden ud over Trafiksikkerheden og medfører en uensartet Dækning af Befolkningens Trafikbehov i Landets forskellige Egne.

Det er Socialdemokratiets Krav, at dette Virvar afløses af en samlet Trafikplan.

Statens Trafikraad.

For at kunne gennemføre Kravet om Plan, Orden og Samarbejde i Landets Trafikvæsen maa det anses for nødvendigt, at der oprettes et landsomfattende Trafikraad, der skal sikre, at samfundsmæssige Synspunkter bliver de afgørende i Anlæg og Drift af Trafikorganer, og ved Tildeling af Trafikkoncessioner.

I et saadant Trafikraad skal Stat, Kommune og Landets Hovederhverv, herunder Arbejderorganisationerne, samt Forbrugerne være repræsenteret.

Jernbanerne.

Danmarks Jernbaner er i Virkeligheden samfundsdragne Foretagender, thi Stat, Amt og Kommuner har Hovedindflydelsen, og de drives alle under Statens direkte Tilsyn.

Navnet *Privatbaner* er egentlig misvisende. Af 59 Privatbaner har Staten Aktiemajoriteten i de 40 og en Hovedaktiepost i 7.

Til Trods for dette Ejendomsfællesskab og Statstilsyn med Driften, har der hidtil ikke været det paakrævede Samarbejde mellem Banerne, hverken mellem Statsbanerne og Privatbanerne eller mellem disse indbyrdes.

Dette har ikke alene givet sig Udtryk i højst uensartet og uoverskuelig Tarifiering, men ogsaa i uheldige Driftsforhold.

Ved et nøje Samarbejde og gensidig Tilpasning af al dansk Jernbanedrift vil der kunne opnaas en langt mere hensigtsmæssig Udnyttelse af Jernbanenettet. Der vil kunne ske en Aflastning af overbebyrdede Banestrækninger. Det rullende Materiel vil faa øget Udnyttelse, Tomkørslen kan nedbringes, Lokomotivparken vil kunne udnyttes bedre og Rangering og Omlæsning forenkles. Samfundsmæssige Besparelser vil kunne opnaas ved fælles Indkøb, Udnyttelse af Remiseanlæg, Værksteder o. s. v. Ensartede Reglementer og ensartet Uddannelse samt ensartede Lønnings- og Tjenestevilkår bør være gældende for al Jernbanedrift.

Ud fra disse Synspunkter maa det anses for paakrævet, at al Jernbanedrift i Danmark samles under en fælles Plan og en fælles øverste Ledelse. Alle Baner af almen samfundsmæssig Betydning bør overtages af Staten.

Bilerne.

I Modsætning til Banerne har baade Rutebiler for Personbefordring og Fragtbilruter udviklet sig som Privatdrift her i Landet. Deri ligger Aarsagen til, at der i Stedet for Samarbejde har været en hensynsløs Konkurrence mellem Baner og Biler.

Denne haarde Konkurrence er foregaaet paa et ulige Grundlag, hvorved Bilerne er blevet stillet gunstigere end samfundsmæssigt rimeligt til Skade for Opnaelsen af en rationel Arbejdsdeling mellem disse to Trafikarter, der hver paa sit Omraade har lige stor Berettigelse. Som Eksempler paa Uligheden skal følgende fremhæves:

Anlægget og Vedligeholdelsen af Skjinnebanerne betales helt af Banerne selv, medens Bilerne kun delvis betaler det Slid, de forarsager paa Vejnettet.

Banernes Tariftakster er fastsat efter samfundsmæssige Principer, og normalt transporterer Banerne praktisk talt al Slags Gods. Bilerne holder sig til de Befordringsemner, der kan befordres med Fortjeneste, og skyder Resten over paa Banerne.

Banerne har Befordringspligt og maa holde en Reserve, der kan klare Spidsbelastningen i de »store« Trafikperioder. Omkostningerne ved denne Reserve deltager Bilerne ikke i.

Banerne er forpligtet til at opretholde Tøgf forbindelser (tidlige Morgentog, Tog for Skolebørn, vigtige Tilslutninger til Hovedlinjerne m. v.),

som ikke betaler sig, men som drives af erhvervmæssige eller kulturelle Grunde.

For at der kan gennemføres rationel Arbejdsdeling mellem Baner og Biler og en fælles Plan for deres Drift, vil det være nødvendigt, at en væsentlig Del af Landets *Rutebiler* overtages og drives af det Offentlige (Staten, Privatbanerne, Kommunerne).

Al anden erhvervmæssig Befordring af Personer eller af Gods, herunder Fragtmandskørsel i faste Ruter, bør gøres afhængig af Koncession. Til disse Koncessioner kan Staten knytte de Klausuler, der maa anses for paakrævede for at opnaa den ønskede Planmæssighed, Effektivitet og Sikkerhed i Driften, ligesom der bør skabes Grundlag for, at al Arbejds-kraft ved Transportfagene sikres overenskomstmæssige Løn- og Arbejdsvilkaar.

Søfarten og Luftfarten.

Kun den indenrigske Fart har Betydning i denne Forbindelse. Hvorledes disse Transportmidler bedst indpæsses i den samlede Trafikplan bør gøres til Genstand for Overvejelse. Specielt for Luftfartens Vedkommende maa det paases, at Danmarks Udstyr med Flyvepladser tilrettelægges efter fælles Plan, saa at der ikke finder en Overdimensionering Sted.

IX. Industrien i Samfundets Tjeneste.

De nødvendige Rammer for Industriens Medvirken i en planmæssig Samfundøkonomi vil i det væsentlige være skabt ved Oprettelse af de i Afsnit II nævnte Organer.

Gennem Sektionsraadene og Det samfundøkonomiske Raads Virksomhed vil alle de samfundsmæssige Problemer, der kan rejse sig inden for den enkelte industrielle Gruppe eller for Industrien som Helhed, kunne tages op til Undersøgelse og Behandling under de Sagkyndiges og de Interesseredes direkte Medvirken. Herunder ikke alene Spørgsmaalene om Tilvejebringelsen af Planer for Produktion, Import og Afsætning, men ogsaa om Priskontrol, Rationalisering og Standardisering, om Fjernelse af unødvendigt fordyrende Led i Produktions- og Fordelingsprocessen og eventuelt Problemet om visse Industrivirksomheders hele eller delvise Overgang til Samfundseje.

De Industrier, der bør tages op til særlig Behandling, maa fortrinsvis være saadanne Omraader, hvor det er muligt at omordne Produktionen af Varerne med det Resultat, at disse i væsentlig Grad billigøres for Forbrugerne. Dette kan enten opnaas ved en teknisk eller organisatorisk Rationalisering af den paagældende Industris Forhold eller maaske blot ved at bryde en monopolistisk Prispolitik. Enhver Omkostningssænkning vil naturligvis ogsaa være af Betydning for danske Varers Mulighed for at konkurrere med udenlandske Produkter.

Nogle Industrier kan behandles isoleret, f. Eks. Bryggerierne, Brødfabrikerne, Tændstikfabrikerne, Papirindustrien eller Svovlsyrefabrikerne. Andre kan kun behandles som Led i en større Helhed, f. Eks. Tekstil- og Beklædningsindustrien eller Læder- og Skotøjsindustrien.

Som Mønstre for de Ordninger, man kan tilstræbe, kan nævnes *Spritordningen* eller de kommunale *Mælkeordninger*. Det skal dog bemærkes, at begge disse Ordninger bør forbedres. Dette gælder især Mælkeordningerne. Den Centralisering af Mælkebehandlingen, der er sket i Kraft af denne Foranstaltning, burde have været organiseret under Ledelse af et for hele Landet fælles Centraliseringsudvalg. Specielt for den storkøbenhavnske Ordning maa tilstræbes en yderligere Centralisering. Ved Ordningen af 1940 reduceredes Antallet af Mælkerier

fra 108 til 16, og Mælkeprisen er blevet sænket med ca. 20 pCt. Ved at koncentrere hele Produktionen paa kun 3 Mælkerier og ved at skærpe Avancebestemmelserne yderligere vil endnu en betydelig Besparelse kunne indvindes.

Sprit- og Mælkeordning vil især kunne anvendes som Mønstre ved Omorganisation af Hjemmemarkedsindustrier som *Brødfabrikerne*, *Bryggerierne* og *Kaffesurrogatfabrikerne*. Specielt for Brødfabrikerne Vedkommende bør der tilstræbes en bymæssig Centralisering i Lighed med Mælkeordningen i København med Pris-, Kvalitets- og Udbyttekontrol for de af Myndighederne koncessionerede Virksomheder.

Den for *Sukkerfabrikerne* gældende Ordning er af alt for løs Karakter.

Her synes Fordelene ved en Statsovertagelse at være meget store. Sukkeret er et af Befolkningens vigtigste Næringsmidler og har spillet en stor Rolle i den politiske Agitation ud fra den Grundsætning, at dette vigtige Produkt ikke bør være Genstand for kapitalistisk Udbytning. Naar Staten allerede under den nuværende Ordning har paataget sig Ansvaret for Virksomhedernes Opretholdelse, synes der ikke at være virkeligt Grundlag for Privatkapitalens Enebeherskelse af Produktionen. Som en Overgangsform, indtil Statens endelige Overtagelse kan finde Sted, bør man maaske tilstræbe en Ordning i Lighed med den for Spritfabrikerne gældende.

Fremstillingen af *Margarine* bør, hvis dette Næringsmiddel paany skal indtage sin gamle Plads i den brede Befolknings Forbrug, underkastes indgaaende Undersøgelse. I denne Industri beherskes Markedet af nogle faa store Fabriker. I Ly af deres monopolistiske Prispolitik findes imidlertid et meget stort Antal smaa Virksomheder med langt højere Omkostninger. Efter sikre Beregninger vil en Koncentration af hele Landets Margarineproduktion paa 4 Fabriker af samme Størrelse som F. D. B.s Virksomhed i Viby kunne medføre en Besparelse for Forbrugerne paa ca. 20 Øre pr. kg Margarine (beregnet paa Førkrigspriserne). Dette betyder en Besparelse for Forbrugerne paa ca. 10 Mill. Kr. aarlig. Staten bør gennemføre dette ved en Koncessionsordning i Samarbejde med Brugsforeningsbevægelsen. — Ved Gennemførelsen af denne og lignende Ordninger maa man have Opmærksomheden henledt paa Beskæftigelsesproblemet.

For *Mejerierne paa Landet* skal der her, som det allerede er sket andre Steder, peges paa, at Driftsomkostningerne kunde nedsættes betydeligt ved en Sammenlægning af flere smaa Mejerier til eet stort. Den eneste Udgiftspost, der ved en saadan Sammenlægning vilde stige, beregnet pr. indvejet kg Mælk, er Udgiften til Mælkekørslen, men denne opvejes langt af Besparelser og Fordele paa andre Omraader. Endvidere

modvirker de hurtige Transportmidler Ulempen ved lang Transport for Sødmælkens Vedkommende, og for en velsyrnet Skummetmælk er Spørgsmaalet ret underordnet.

Om en Række Industrier gælder det, at de er saa nær knyttet til offentlige Virksomheder, at det vil være naturligt at lade en Samfunds- overtagelse finde Sted. Herunder falder foruden *Fabrikation af Krigs- materiel*, der allerede i vidt Omfang drives af Staten, Fremstillingen af *Telefonapparater, Kabler og Ledninger, Jernbane- og Sporvognsmateriel, Asfalt og andre Vejmaterialer*. Herved er intet foregrebet om Driftsfor- men, der godt kan blive Aktieselskabets. Paa Linje hermed bør Forhol- dene undersøges i *Medicinalindustrien*, der fortrinsvis har Sygekasserne og offentlige Institutioner som Aftagere.

Tændstikindustri og Papirindustri, Tapetfremstilling og Svovlsyre- brikation er i den Grad monopoliserede Virksomheder, at en Samfunds- overtagelse maa anses for en Foranstaltning, der vil kunne bringe For- brugerne af disse Industriers Produkter betydelige Fordele.

Kompliceret sammensatte Industrier bestaaende af en Kæde af lag- delte Processer som

1. *Textil- og Beklædningsindustri,*
2. *Læder- og Skotøjsindustri,*
3. *Jern- og Metalindustri,*
4. *Papirvareindustri,*
5. *Industrien for Radiomateriel og Cykler*

er bedst egnet til indgaaende Behandling inden for Rammerne af de foran omtalte Sektionsraad og Det samfundskøkonomiske Raad. Det er imidlertid uden Tvivl, at man netop ved Gennemførelse af sam- fundsmæssige Ordninger for disse Grupper vil kunne opnaa Re- sultater af virkelig afgørende Betydning for Højnelsen af det brede Publikums Levefod. Dette gælder saavel Virkningerne af en Rationali- sering og Specialisering af Produktionen, som af en mere effektiv Pris- kontrol og Kvalitetskontrol. Rationalisering, Priskontrol og Kvalitets- kontrol er isøvrigt tre Ting, der i langt højere Grad bør være knyttet sammen, end det hidtil har været Tilfældet.

De forannævnte Mønstre paa saadanne samfundsmæssige Ordninger bør naturligvis i intet Tilfælde følges slavisk. Ved de Nyordninger, der er nødvendige, vil der være Mulighed for at anvende alle tænkelige For- mer for Samfundsindflydelse og Samfundskontrol. Den direkte stats- ledede Driftsform bør dog kun anvendes undtagelsesvis. Hyppigere bør Aktieselskabsformen anvendes. Her er den største Elasticitet til Stede med Hensyn til, hvilket Omfang Statens Medejerkskab og Indflydelse skal have. Samarbejde med Kooperation og Andelsbevægelse bør optages i videst muligt Omfang. Ved alle Ordninger bør der lægges stærk Vægt

paa, at der for Virksomhedernes Ledelse tilvejebringes et effektivt virkende Incitament til uafladeligt at bestrebe sig for at indføre alle mulige Forbedringer i Driften.

Ved Siden af de Ordninger, der træffes for de enkelte Industrier eller Industrigrupper, bør en Række generelle Foranstaltninger gennemføres.

Staten bør saaledes støtte de *Standardiseringsbestrebelse*r, der udfoldes gennem »Dansk Standardiseringsraad«. Eventuelt bør Staten støtte Fremstillingen af billige kontrollerede Standardvarer i Masseproduktion. Ved at sørge for, at en saadan Vare kommer paa Markedet i tilstrækkelig Mængde, f. Eks. inden for Cyklebranchen, Radiobranschen eller Skotøjsbranchen, vil Konkurrencen inden for de paagældende Brancher stimuleres, og monopolistisk Udnyttelse af Forbrugerne vanskeliggøres.

Videre bør *Patentlovgivningen* ændres, saaledes at indvundne tekniske Fremskridt bliver hele Nationens Eje. Den økonomiske Fordel ved at gøre Opfindelsen bør ikke af den Grund falde bort, men snarere forbedres gennem et offentligt reguleret Licenssystem.

Staten bør støtte fælles industrielle Forskningsinstituter. Herved vil Begrebet »Fabrikshemmigheder« efterhaanden falde bort.

Aktieselskabsloven bør underkastes en Revision, hvorved ogsaa de saakaldte Familieaktieselskaber, d. v. s. Selskaber med under 10 Aktionærer, forpligtes til at offentliggøre deres Regnskaber. Samtidig bør der *fastsættes saadanne Regler for Aflæggelse af Regnskaber, at disse saavidt muligt bliver ensartede, og at de Regnskaber, som en enkelt Virksomhed aflægger, bliver de samme uanset til hvem, de afgives.*

Overhovedet maa det anses for et vigtigt Middel i Kampen mod de private Monopoler og Monopolpriser, at alle Forhold, som er nødvendige for at bedømme et Foretagendes Prispolitik, blive offentlig tilgængelige.

I Fortsættelse af Bestrebelseerne for at billiggøre Vareproduktionen maa Opmærksomheden henledes paa *Varefordelingen*, der bør rationaliseres. Ved den Skærpelse af Priskontrollen, der flere Gange er nævnt i det foregaaende, vil det være vigtigt, at man for Fremtiden i videst muligt Omfang anvender de bedst arbejdende Virksomheder som Bedømmelsesgrundlag ved offentlige Prisfastsættelser.

Hele den fremtidige Politik over for Produktion og Fordeling vil, naar den udvikles efter de ovenfor skitserede Retningslinjer, forme sig som en naturlig Fortsættelse af den Udvikling, der allerede i Aartier har staaet paa i Forbindelse med Landbrugernes Andelsbevægelse, Bykooperationen, Samfundsdrift af vigtige Anlæg og Statens stigende Indsigt med hele det økonomiske Liv.

X. Slutning.

Efter disse Retningslinjer vil Socialdemokratiet bygge Fremtidens Danmark.

Det bliver et stortilet Bygningsværk. Og som alt, hvad der er stort, vil det kræve Anstrengelser og Arbejde, Mod og Beslutsomhed.

Først og fremmest vil det kræve en vældig politisk Indsats — ikke alene af en *enig Arbejderklasse*, men af hele den brede Befolkning i By som paa Land: *Tjenestemænd, Landbrugere, Handlende og Haandværkere.*

Lykkes denne nationale Opgave, vil Lønnen ikke udeblive.

Det danske Folk vil ikke alene opnaa materielle Ting som Mad i Gryden, Tøj paa Kroppen og Værktøj i Haanden. Men en social Højnelse, en *aandelig, kulturel og moralsk Rejsning* vil følge i en velordnet Økonomis Spor — i Takt med den voksende Velstand.

Paa Krigens mørke Baggrund vil et helt nyt Folk vokse op. Et Folk der følger, at det selv ejer det Land, det kalder sit, som vil elske det og værne om det, og som i et voksende Samvirke med andre Nationer kan give Eksemplet fra et Demokratiets og Humanitetens Foregangsland, fra et

Danmark for Folket.

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk